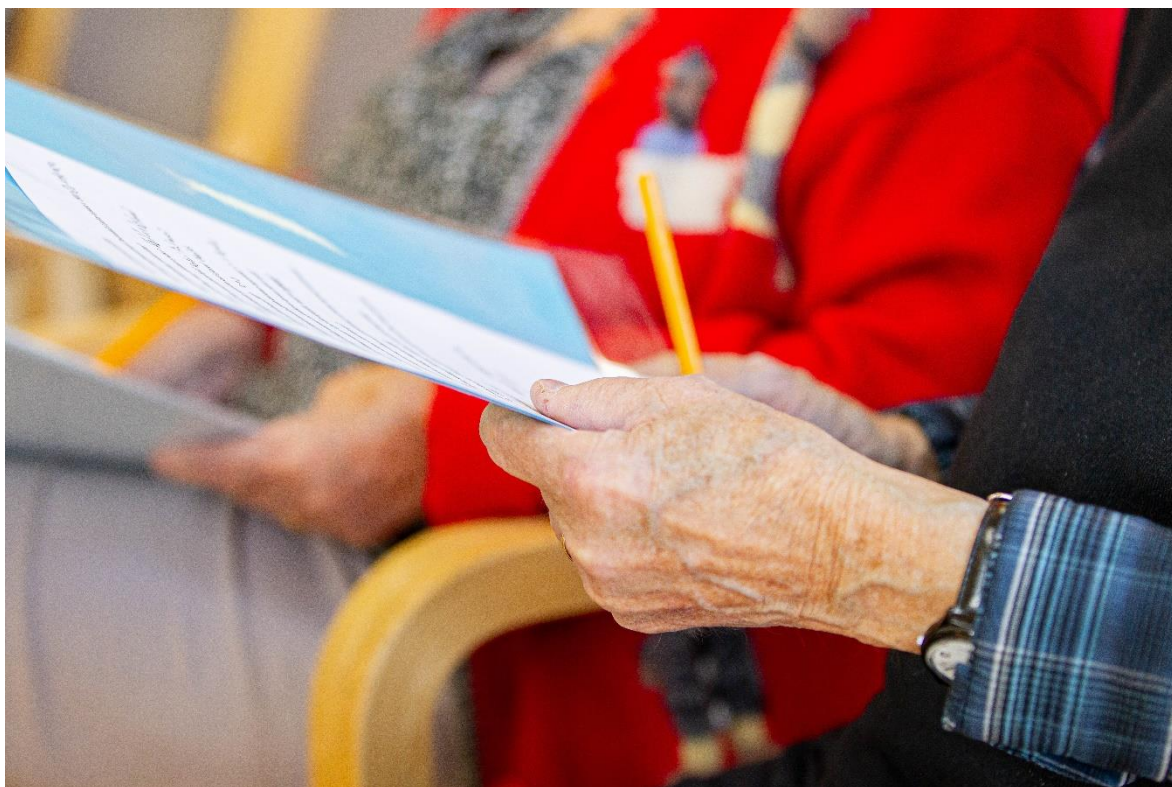

VAASAN KAUPUNGIN SUUNNITELMA
IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN TUKEMISEKSI –
Ikäystävällisyyden toimenpideohjelma vuosille
2020-2025

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
1. JOHDANTO	4
1.1. Vanhusneuvoston alkusanat	5
1.2. Ikääntymispoliittisen ohjelman sekä Age friendly cities- suunnitelman yhdistäminen	6
2. IKÄYSTÄVÄLLINEN VAASA	7
2.1. Ikäystävällisyyden vastuutahot	7
2.2. WHO:n ikäystävällisyyden periaatteet	9
2.3. Age Friendly - verkoston kaupunkien sykli	10
3. IKÄIHMISTEN PALVELUJA OHJAAVAT LINJAUKSET	11
3.1. Lainsäädäntö (laki hyvää ikääntymiseen)	11
3.2. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (STM)	13
3.3. Hallitusohjelma	14
4. IKÄÄNTYMISPOLIITTISEN OHJELMAN PERUSTA	15
4.1. Arvot	15
4.2. Strategiset tavoitteet	17
4.2.1. Vaasan kaupungin strategia	17
4.2.2. Sosiaali- ja terveystoimen strategia	18
4.3. Vanhusneuvosto	21
5. IKÄÄNTYMINEN VAASASSA	23
5.1. Ikääntyneen väestön määrä ja taustatiedot	23
5.2. Nykytilan kuvaus	26
5.3. Ikäväestön asuminen	27
5.4. Vaasan vanhustenhuollon palvelujärjestelmä	29
5.4.1. Ennaltaehkäisevät palvelut (Ikäkeskus)	29
5.4.2. Kotona asumista tukevat palvelut (Kotihoito)	31
5.4.3. Asumispalvelut (Tehostettu palveluasuminen)	31
5.4.4. Sairaalapalvelut	32
6. PALVELUIDEN LAADUN JA RIITTÄVYYDEN VARMISTAMINEN	34
6.1. Vaasan vanhustenhuollon laadunhallinnan ja valvonnan lähtökohdat	34
6.2. Valvonnan periaatteet ja toteutuminen	35
6.3. Selkeät ja sujuvat prosessit sekä jatkuva laadun parantaminen	37
7. TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT (RAI-vertailutieto, asukasvalintaprosessi, pitkän aikavälin tavoitteet)	38
7.1. Valtakunnallinen vertailu RAI-vertailutietoa hyödyntäen	38
7.1.1. RAI-välineen käyttö ikääntyneiden palveluissa	38
7.1.2. Asiakasrakenne RAI-vertailutiedon valossa (kotihoito ja palveluasuminen)	39
7.1.3. RAI-laatuindikaattorit	41

7.2. SAS-prosessi	42
7.2.1. Asukasvalinnat ikääntyneiden tehostettuihin palvelutaloihin	43
7.2.2. Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen tilanne	43
7.2.3. Nykyinen asukasvalintaprosessi	44
7.2.4. Uusi asukasvalintaprosessi	44
7.2.5. Odotusajat vanhuspalveluihin	46
7.3. Pitkän aikavälin tavoitteet	46
8. SUUNNITELMAN TAVOITTEET / TOIMENPITEET	48
8.1. Hallintokuntien tavoite-/toimenpideohjelma	48
8.1.1. Asuminen	49
8.1.2. Liikenne, saavutettavuus ja esteettömyys	51
8.1.3. Kulttuuri- ja liikuntapalvelut	53
8.1.4. Sosiaali- ja terveyspalvelut	54
8.1.5. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen	57
8.1.6. Tiedonvälitys ja digitalisaatio	58
8.1.7. Kolmas sektori/ hankkeet	59
8.2. Vanhusneuvoston arvio suunnitelman/ tavoitteiden riittävydestä	61
9. SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI	62
9.1. Suunnitelman voimassaolo ja päivitys	62
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	
Kuva 1. WHO-Age Friendly Cities	9
Kuva 2. Vaasan kaupungin strategia vuosille 2020-2021	17
Kuva 3. Sosiaali- ja terveystoimen palvelulupaus	18
Kuva 4. Vaasan vanhusneuvoston jäsenet	21
Taulukko 1. Vaasa väestöennuste vuosille 2019-2040	24
Taulukko 2. Vaasalaisten yli 65- vuotiaiden väestöennuste ad. 2040	24
Taulukko 3. Väestöllinen huoltosuhde Vaasan seudulla 2011-2040	25
Taulukko 4. 65 vuotta täyttäneiden määrä ja väestönsuus Vaasan suuralueella v. 2017-2030	26
Taulukko 5. Ikääntyneiden laitos- ja asumispalvelujen asiakkaat Suomessa vuosina 2004-2015	28
Taulukko 6. Vaasan kaupungin kotihoidon RAI-laatuindikaattorit (lähde: RAI-vertailutieto 2019_2)	42
Taulukko 7. Vaasan kaupungin tehostetun palveluasumisen RAI-laatuindikaattorit (lähde: RAI-vertailutieto 2019_2)	42
Taulukko 8. Odotusajat vanhuspalveluihin 2015-2019	46

1. JOHDANTO

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista (1980/2012) velvoittaa kunnan laatimaan suunnitelman toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen, ja omaishoidon järjestämiseksi sekä kehittämiseksi. Kunnan on osoitettava riittävät voimavarat suunnitelman toteuttamiseksi. Kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman, ja se on tarkistettava valtuustokausittain.

Vanhuspalvelulain mukaisen ikääntymispoliittisen ohjelman tulee sisältää seuraavat osa-alueet: 1. arvio ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilasta 2. tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja palvelujen kehittämiseksi 3. toimenpiteet, joilla kunta vastaa tavoitteiden toteuttamisesta ja toimenpiteet, jotka tarvitaan tavoitteiden toteuttamiseksi 4. eri toimialojen vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa 5. määrittely, miten kunta toteuttaa yhteistyötä kunnan eri toimialojen, julkisten tahojen, yritysten sekä järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Käsillä oleva suunnitelma on päivitetty versio ikääntymispoliittisesta ohjelmasta vuodelta 2014-2016. Tässä päivitettyssä suunnitelmassa laajennetaan ikääntymispoliittisen ohjelman lähestymistapaa kohti ikäystävällisyyden teemaa.

Suunnitelmassa määritellään ikääntyvien kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin tavoitteet sekä hallintokuntien ja muiden sidosryhmien vastuut tavoitteiden toteuttamisessa. Ohjelmassa määritellään ikäihmisten palveluille linjattu strategia, arvot, painopistealueet ja kehittämisen kohteet, käydään läpi ikäihmisten palveluja ohjaavat linjaukset, sekä palveluiden laadun varmistamisen periaatteet.

Vanhusneuvosto on ollut mukana suunnitelman valmistelussa siten, että vanhusneuvoston edustajat ovat osallistuneet jokaiseen toimenpideohjelman laadintokokoukseen. Ikääntymispoliittinen ohjelma on käyty läpi vanhusneuvoston kokouksessa ja vanhusneuvosto on antanut oman arvion suunnitelman ja tavoitteiden riittävydestä.

1.1. Vanhusneuvoston alkusanat

”Vaasan vanhusneuvosto on tyytyväinen, että Vaasan kaupunki päivittää lakisääteisen suunnitelmansa ikääntyneen väestön tukemiseksi. Vanhusneuvostolla on suuret odotukset suunnitelman ikäystävällisten toimenpiteiden toteutumisen suhteen ja edellyttää, että kaupunki toteuttaa toimenpiteitä aktiivisesti.”

1.2. Ikääntymispoliittisen ohjelman sekä Age friendly cities- suunnitelman yhdistäminen

Vanhusneuvosto teki aloitteen Vaasan liittymisestä WHO:n ikäystävällisyyden verkostoon (Age Friendly Cities). Aloitteen johdosta kaupunkiin perustettiin ns. ikäystävällisyyden työryhmä, jonka tehtävänä on vastata kaupungin ikäystävällisyyden suunnittelusta. Työryhmä aloitti toimintansa vuonna 2018. Asuntopäällikön vetämään ryhmään ovat kuuluneet vanhusneuvoston puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä sihteeri.

Ikäystävällisyyden toimenpideohjelman laadinta toteutettiin vuoden 2019 aikana. Vaasan kaupungin tavoitteena on liittyä WHO:n Age Friendly Cities –verkostoon, eli ikäystävällisten kaupunkien verkostoon, vuoden 2020 aikana. Verkostoon liittymisen edellytyksenä on ikäystävällisyyden toimenpideohjelman laadinta sekä voimavarat toteuttaa ohjelma WHO:n periaatteiden ja toimintatavan mukaisesti, 5 vuoden sykleissä.

Ikäystävällisyyden toimenpideohjelma on laadittu tiiviissä yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden koti- ja laitoshoidon, sekä esteettömyyskoordinaattorin kanssa. Kantavana ajatuksena ikäystävällisen kaupungin suunnittelussa on ollut eri vastuutahojen sitouttaminen työhön. Siksi Vaasan toimenpideohjelma on laadittu yhteistyössä eri vastuutahojen kanssa. Yksi tärkeimmistä tavoitteista toimenpideohjelmaa laadittaessa on ollut se, että ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan kaikkien hallintokuntien yhteistyötä. Ikääntynyt ei ole vain sote-palvelujen asiakas. Ikäystävällisyyden työryhmä seuraa vuosittain toimenpiteiden toteutumista vastuutahojen kanssa.

Ikäystävällisyyden toimenpideohjelma on päätetty yhdistää osaksi ikääntymispoliittista ohjelmaa. Toimenpideohjelma tavoitteineen ja vastuineen sisällytetään täten osaksi tätä suunnitelmaa. Tällä ratkaisulla vältetään päällekkäistä työtä ja hyödynnetään yhteistyötä nyt ja tulevaisuudessa. Toimenpideohjelma kattaa ne tavoitteet ja toimenpiteet, joilla eri hallintokunnat pyrkivät vastaamaan ikääntyvien kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen. Vanhusneuvostolla ollut tässä työssä merkittävä rooli toimenpide-ehdotusten asettajana ja tavoitteiden arvioijana.

2. IKÄYSTÄVÄLLINEN VAASA

2.1. Ikäystävällisyyden vastuutahot

Sosiaali- ja terveystoimen palvelut

Sosiaali- ja terveystoimen tehtävänä on tuottaa mm. hyvinvointia, terveyttä sekä sosiaalista turvallisuutta kaikille ikäihmisille. Sosiaali- ja terveystoimi vastaa sosiaali- ja terveystoimen palvelujen tuottamisesta ja kehittämisestä. Koti- ja laitoshoidon tulosalue vastaa ikääntyneiden palveluista, järjestämällä palveluita, joilla tuetaan ikääntyneiden ja toimintarajoitteisten vaasalaisten itsenäistä ja turvallista, hyvää elämää sekä heidän toimintakykynsä ylläpitämistä ja parantamista.

Keskushallinto

Keskushallinnon ikäystävällisyyden kannalta olennaisiin tehtäviin kuuluu huolehtiminen rakennetun ympäristön ja palveluiden esteettömyydestä, josta vastaa esteettömyyskoordinaattori. Keskushallinto vastaa siitä, että ikäystävällisyyden parantamiselle on olemassa taloudelliset edellytykset. Ikäystävällisyyden edistämisen kannalta tärkeä viestintäyksikkö kuuluu myös keskushallintoon. Viestintä tukee mm. Vaasan kehittymistä ja säilymistä kilpailukykyisenä, vetovoimaisena, vaasalais-

ten hyvinvoinnista huolehtivana sekä asiakaslähtöisesti kaikkia palvelevana kaupunkina. Markkinointiviestinnällä edistetään yhdessä palveluiden, tuotteiden ja tapahtumien houkuttelevuutta ja tunnettuutta sekä luodaan positiivista mielikuvaa Vaasasta ja sen palveluista.

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut

Ikäihmiset ovat kulttuuri- ja liikuntapalveluiden keskeinen asiakasryhmä. Ikäihmisiä osallistetaan heille suunnattujen palvelujen kehittämiseen. Kulttuuri- ja liikuntapalveluilla on tärkeä rooli ikäihmisten kuntoutuksessa, jonka merkitys tulee korostumaan jatkossa.

Talotoimi

Vaasan Talotoimi -liikelaitoksen tehtävänä on tuottaa toimitilapalveluita kaupungin eri hallinnonalojen tarpeisiin. Tavoitteena on tuottaa kustannustehokkaita toimitilapalveluita siten, että tilojen käyttäjillä on käytössään tarkoituksenmukaiset, turvalliset ja terveelliset toimitilat.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonta valvoo rakentamista ja rakennetun ympäristön kuntoa ja siisteyttä. Rakennuskatselmuksissa tarkastellaan tulevia rakennushankkeita myös esteettömyyden näkökulmasta. Katselmuksiin osallistuu kaavoituksen virkamiehiä ja esteettömyyskoordinaattori.

TeeSe Botnia Oy:n kiinteistö- ja logistiikkapalvelut

Yksikkö vastaa kaupungin senioribussipalvelusta yhdessä sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa.

Kuntatekniikka

Kuntatekniikka huolehtii liikenteen, liikenneväylien, viheralueiden, yleisten alueiden, venesatamien ja maa- ja vesirakenteiden suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta ja näihin liittyvistä laitteista sekä jätehuollon, vesihuollon ja joukkoliikenteen viranomaistehtävistä.

Kaavoitus

Kaavoituksen rooli on keskeinen uusien, ikäystävällisten asuinalueiden suunnittelussa. Alueiden rakentumiselle luodaan maankäytölliset edellytykset yleis- ja asemakaavoituksella. Tiivis yhteistyö varsinkin kiinteistötoimen ja kuntatekniikan kanssa on edellytys ikäystävällisten asuinalueiden onnistuneelle suunnittelulle ja toteutukselle.

Kiinteistötoimi

Kiinteistötoimelle kuuluu kaupungin maa- ja asuntopolitiikka, maa- ja vesialueiden hallinta, hankinta ja luovutus, paikkatieto- ja kartastotehtävät, kiinteistönmuodostus- ja mittaustehtävät sekä kiinteistörekisterinpito. Kiinteistötoimelle kuuluu myös hissi- ja esteettömyysavustukset.

2.3. WHO:n ikäystävällisyyden periaatteet

Ikäystävällisyys on WHO:n mukaan laaja ja monimuotoinen käsite. Se sisältää sekä konkreettisia että fyysisiä näkökulmia, kuten asumisen, asuinympäristön ja rakennukset sekä myös osallistumismahdollisuuden, tiedonsaannin ja -välityksen. Kulkemisen mahdollistamisella ja julkisella liikenteellä on iso merkitys sekä omatoimiselle elämälle että todellisille osallismahdollisuuksille. Yhteiskunnallisen osallistumisen ja aktiivisen elämän rinnalla myös työelämään osallistumisen mahdollisuudet ovat tärkeitä. Ilman ikäystävällistä asenneilmastoa ja ikäihmisten ja ikääntymisen arvostusta ikäystävällisyyden idea ei toteudu. (WHO 2007)

Maailmanlaajuinen ikäystävällisten kaupunkien ja paikkalisyhteisöjen verkosto (The World Health Global Network for Age-friendly Cities and Communities) nostaa ikäihmisten osallistamisen keskeiseksi näkökohdaksi pyrittäessä entistä paremmin vastaamaan ikääntyvän väestön tarpeisiin.

Verkon strategisena tavoitteena on edistää ikääntyvien ihmisten osallisuutta yhteisöissään ja tällä tavoin muokata asuinympäristöistä nykyistä ikäystävällisempiä. Tavoitteena on kaiken ikäisten asukkaiden aktiivinen osallistuminen paikallisyhteisönsä eri toimintoihin, ja jokaisen ikäryhmän huomioonottaminen ”aktivoivien” julkisten ja kaupunkitilojen suunnittelussa. Siksi senioritilojen, kuten esimerkiksi ikäihmisille suunnattujen ulkoliikuntavälineiden (kuntoilualueiden) rakentaminen on tärkeää.

Kuva 1 havainnoi ikäystävällisyyden periaatteet WHO:n mukaan:

Kuva 1. WHO - Age Friendly Cities (suomennos J. Nylén 2019)

Asianmukaiset ja toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut ja niiden saavutettavuus ovat luonnollisesti osa ikäystävällisen kunnan toimintaa. Vastaavasti kuin esteetön ympäristö on hyvä kaikille, ikäystävällinen kunta on kaikille ja kaikenikäisille ihmisille hyvä kunta asua ja elää. (WHO 2007)

WHO:n verkoston tavoitteena on vastata ikäväestön kasvun ja ikääntymisen haasteisiin sekä parantaa kyseisen väestönosan elämänlaatua. WHO:n määrittelemällä ikäystävällisyydellä tarkoitetaan aktiivisen ikääntymisen edistämistä tarjoamalla ikäihmisille elämänlaatua parantavia mahdollisuuksia terveyteen, turvallisuuteen ja osallistumiseen.

Ikäystävällisen asuinympäristön kehittämisessä on samoja piirteitä kuin missä tahansa asukaslähtöisessä asuinalueiden suunnittelussa, mutta siinä huomioidaan erityisesti ikääntyneiden näkökulma. Ikäystävällisessä asuinympäristössä kiinnitetään huomiota ympäristön esteettömyyteen, sopiviin asumisratkaisuihin, palvelujen saavutettavuuteen ja iäkkäiden ihmisten osallistumismahdollisuuksiin.

Asuinalueiden ikäystävällisyys ei ole saavutettu staattinen tila, vaan jatkuva, dynaaminen kehittämisprosessi. Ikääntyvän väestön ja eri vastuutahojen osallistaminen on keskeistä asuinalueiden kehittämisprosessissa.

2.3. Age Friendly – verkoston kaupunkien sykli

Ikäystävällisten kaupunkien kehittämisen kehä kulkee viiden vuoden sykleissä ja se voi edetä WHO:n periaatteita mukaillen seuraavasti:

Vuodet 1-2: suunnittelu, ikäihmisten osallistaminen, toimenpideohjelman laadinta ja seurantaindikaattoreiden määrittäminen. Sidosryhmien osallistaminen on myös olennainen osa tätä askelta.

Vuodet 3–5: toimeenpano, seuranta ja arviointi. Vaasassa toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan kerran vuodessa yhdessä vastuutahojen kanssa. Syklin kahden ensimmäisen vuoden aikana keskitytään suunnitteluun, ikäihmisten osallistamiseen, toimenpideohjelman laadintaan ja tärkeimpien seuranta-indikaattoreiden määrittämiseen. Sidosryhmien osallistaminen on myös olennainen osa tätä askelta.

Seuraava vaihe (vuodet 3–5) sisältää toimeenpanon, seurannan ja arvioinnin. Vaasassa on tarkoitus seurata toimenpiteiden toteutumista ja arvioida niitä kerran vuodessa yhdessä vastuutahojen kanssa. Tähän vaiheeseen kuuluu myös raportointi toiminnasta. Onnistumisten ja haasteiden sekä puuttuvien osatekijöiden tunnistaminen on tärkeää. Onnistuneen toiminnan edellytyksenä on aktiivinen työote.

Syklin kaikkia vaiheita koskeva yleistavoite on toiminnan jatkuva kehittäminen mahdollisimman hyvän lopputuloksen varmistamiseksi.

3. IKÄIHMISTEN PALVELUJA OHJAAVAT LINJAUKSET

3.1 Lainsäädäntö (laki hyvään ikääntymiseen)

Vaasan ikääntymispoliittinen ohjelma sisältää keskeiset valtakunnalliset lait, periaatteet ja suositukset, jotka ohjaavat ikääntyneiden palveluiden toteuttamisen tapoja. Keskeisimmin ikääntyneiden palvelujen toteutusta ohjaa **vanhuspalvelulaki**, joka astui voimaan 1.7.2013. Vanhuspalvelulain täytäntöönpanoa ohjaa STM:n uudistettu **laatusuositus** (2017:6).

Vanhuspalvelulain tavoitteena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia ja terveyttä ja lisätä mahdollisuuksia vaikuttaa palvelujen kehittämiseen kunnassa. Tavoitteena on myös parantaa iäkkäiden henkilöiden mahdollisuutta saada laadukkaita palveluja sekä vaikuttaa palvelujensa sisältöön ja toteuttamiseen. Laki antaa oikeuden vaikuttaa palvelujen laatuun ja tarpeeseen sekä osallistua elämänsä vaikuttaviin päätösten valmisteluun.

Ikääntyneiden palvelujen järjestämistä ja toteutusta ohjaavista valtakunnallisista linjauksista, suosituksista ja periaatteista on koottu ikääntymispoliittiseen ohjelmaan vain keskeisimmät. Vanhuspalvelulaki velvoittaa kunnan laatimaan ikäihmisille suunnattujen palvelujen järjestämistä koskevan suunnitelman valtuustokausittain, varaamaan ikäihmisten sosiaali- ja terveyspalveluihin riittävät resurssit talousarviokäsittelyn yhteydessä ja arvioimaan palvelujen riittävyyttä ja laatua vuosittain.

Vanhuspalvelulain § 4 velvoittaa kunnan tekemään laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken, sekä kunnan eri toimialojen kanssa. Laissa on säädetty ikääntyneiden tarvitsemien sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta kunnan velvollisuudet iäkkään henkilön palvelutarpeiden kartoittamisesta, ja niihin vastaamisesta sekä palvelujen laadun varmistamisesta.

6 § mukaan kunnan on kerättävä säännöllisesti palveluiden käyttäjiltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä kunnan henkilöstöltä palautetta palveluiden riittävyyden ja laadun arvioinnin pohjaksi. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on vuosittain arvioitava iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaalipalvelujen laatua ja riittävyyttä alueellaan huomioiden sosiaaliasiamiehen havainnot, palveluihin käytetyt taloudelliset voimavarat sekä henkilöstön määrä ja koulutus.

11 § velvoittaa kunnan asettamaan vanhusneuvoston varmistamaan ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kunnan on huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Kunnanhallituksen tulee hyväksyä vanhusneuvostolle toimintasääntö.

12 §:n mukaan kunnan on järjestettävä alueellaan ikääntyvälle väestölle hyvinvointia, terveyttä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja. Ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä vanhuuseläkkeeseen oikeutettuja henkilöitä eli 63 vuotta täyttäneitä. Neuvontapalveluiden lisäksi kunnalla on velvoite järjestää muita hyvinvointia tukevia palveluita ikääntyvälle väestölle (terveystarkastukset, vastaanotot, kotikäynnit).

Tärkeä osa turvallista ja laadukasta ikääntymistä on oma koti. **Lakiin (14 §)** on kirjattu, että iäkäs henkilö voidaan sijoittaa pitkäaikaiseen laitoshoidon vain silloin, kun se on lääketieteellisesti perusteltua sekä vanhuksen arvokkaan ja turvallisen hoidon kannalta välttämätöntä. Ikääntyneen ihmisen oikeus asua omassa kodissaan on aina lähtökohtana palvelusuunnitelmaa tehtäessä.

Ensisijainen pitkäaikaishoivan toteuttamistapa tulee olla esimerkiksi omaishoidon tuki, kotihoito tukipalveluineen, kotona toteutettava kuntoutus ja itsenäistä suoriutumista tukevat apuvälinepalvelut sekä näiden palvelujen erilaiset yhdistelmät.

16 §:n mukaan kunnan on julkaistava ainakin puolivuositain tiedot siitä, missä ajassa iäkäs henkilö voi saada hakemansa palvelut. Julkaisemisessa on huomioitava iäkkään henkilön tosiasiallinen mahdollisuus em. tiedon saamiseen.

20 § määrittelee henkilöstön niin ympärivuorokautisen yksikön kuin kotihoiton osalta. Em. yksiköissä on oltava henkilöstö, joka vastaa määrältään, koulutukseltaan ja tehtävärakenteeltaan toimintayksikön palveluja saavien iäkkäiden henkilöiden lukumäärää ja palvelujen tarvetta. Henkilöstöllä on oltava asiantuntemusta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, sosiaalityön, geriatrian, lääkehoidon, ravitsemuksen, monialaisen kuntoutuksen sekä suun terveydenhuollon alueelta

Laissa (**15 §, 18 §**) säädetään myös iäkkään henkilön palvelutarpeiden viivytyksettömästä ja monipuolisesta selvittämisestä sekä hänen palvelutarpeitaan vastaavan kokonaisuuden suunnittelusta.

Laissa korostetaan ikääntyneen oman mielipiteen ja omien valintojen huomioon ottamista palveluja järjestettäessä. Iäkkäille puolisoille on annettava mahdollisuus asua yhdessä. Sosiaalipalvelut on järjestettävä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa päätöksestä ja kiireellisissä tapauksissa viipymättä.

3.2. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (STM)

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat antaneet iäkkäiden ihmisten palvelujen kehittämistä koskevan laatusuosituksen vuosina 2001, 2008 ja 2013. Vuoden 2017 laatusuositus uudistuu huomioon ottamaan ohjaus- ja toimintaympäristössä meneillään olevat muutokset sekä hallitusohjelman ja julkisen talouden suunnitelman tavoitteet. Laatusuositus korvaa aiemmin ilmestyneet suositukset ja on voimassa vuoden 2019 loppuun saakka.

Valtakunnallisten laatusuositusten tavoitteet, joita kuntien on tavoitteita asetettaessa tarkasteltava, suhteessa kunnan asukkaiden tarpeisiin, ovat seuraavat (suluissa Vaasan TP2018):

- 91,0–92,0 % asuu kotonaan (91,7 %)
- 13,0- 14,0 % on säännöllisen kotihoidon piirissä (10,8 %)
- 6,0- 7,0 % saa omaishoitoa (5,6 %)
- 6,0–7,0 % on tehostetun palveluasumisen piirissä (8,6 %)
- 2,0–3,0 % on pitkäaikaishoidossa terveyskeskuksen vuodeosastolla (0,0 %)

Kantavana ajatuksena laatusuosituksessa on, että ikääntyneiden ääni kuuluu kaikessa heitä koskevassa päätöksenteossa. Tärkeä osa osallisuutta päätöksentekoon ovat vanhusneuvostot. Lain mukaan jokaisessa kunnassa tulee olla vanhusneuvosto, jolle on taattava riittävät toimintaedellytykset. Neuvoston jäsenet tuntevat iäkkäiden ihmisten tarpeet. Vanhusneuvostot auttavat kuntaa suunnittelemaan toimintansa vastaamaan paremmin ikääntyneen väestön tarpeita, sekä osallistuvat palvelujen riittävyyden ja laadun arviointiin.

Laatusuosituksessa nostetaan esiin viisi teema-aluetta, joista kullekin on omat suosituksensa. Teema-alueet käsittelevät 1) toimintakykyisen ikääntymisen turvaamista, 2) asiakas- ja palveluohjausta, 3) henkilöstöä, 4) ikäystävällistä palvelujen rakennetta ja 5) teknologiaa.

Laatusuositukset korostavat myös iäkkään henkilön mahdollisuutta osallistua itse häntä koskevaan päätöksentekoon. Palveluiden tulee olla esteettömiä ja hyvin saavutettavia. Esteettömyyden tulee olla sekä fyysistä että sosiaalista. Fyysiseen esteettömyyteen kuuluu mm. liikkumista helpottavat ratkaisut, kuten rollaattorit, pyörätuolit, liuskat ja opaskoirat, sekä kuulolaitteet. Sosiaalista esteettömyyttä ovat taas ilmapiirit ja toimintaympäristöt, joissa ei tarvitse pelätä syrjintää.

Vaasan kaupungin vanhustenhuollon laatutavoitteena on palvelujen rakenteen ja toimintatapojen muuttaminen sellaiseksi, että kotiin annettavaa tukea kyetään lisäämään ja monipuolistamaan. Erityisen tärkeää on lisätä erilaisia kuntoutuspalveluja. Hoiva- ja hoitopalveluissa tarvitaan riittävästi henkilöstöä, joka vastaa asiakkaiden toimintakykyä ja palvelujen tarvetta.

3.3. Hallitusohjelma

Antti Rinteen hallituksen ohjelmassa (2019) on useita ikääntyneisiin ihmisiin liittyviä tavoitteita ja keinoja. Ohjelmassa luvataan mm. edistää ikäystävällisyyttä, laatia ikäohjelma, nostaa muistisairauksien ennaltaehkäisy muiden kansansairauksien rinnalle sekä perustaa vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toimisto. Ohjelmassa myös luvataan palauttaa luottamus vanhuspalveluiden laatuun, oikea-aikaisuuteen ja saatavuuteen. Kotihoidon resursseja ja laatua vahvistetaan ja omaishoitoa kehitetään. Lisäksi vanhuspalvelulaki päivitetään ja säädetään hoivahenkilöstön sitovasta vähimmäismitoituksesta.

Hallitusohjelman yksi tavoitteista on, että ”Suomi on entistä ikäystävällisempi maa, joka tunnistaa väestön ikääntymisen tuoman yhteiskunnallisen muutoksen ja varautuu siihen. Ikääntyneet eivät ole vain palveluiden kohde, vaan myös yhteiskunnan voimavara. Tavoitteena on, että terveiden elinvuosien määrä lisääntyy, toimintakyky paranee ja palvelut toimivat oikea-aikaisesti ja tehokkaasti”.

Näiden tavoitteiden toteutumisen keinoksi esitetään:

1) **hyvinvoinnin ja toimintakyvyn vahvistamista** (mm. muistisairauksien ennaltaehkäisyä, elämäntapaohjauksen ja palveluneuvonnan kehittämistä sekä laadukkaiden palvelujen toteuttamista)

2) **palveluiden parantamista** (mm. säädetään hoivapalvelujen minimimitoitukseksi 0,7, omaishoidon kehittäminen, teknologian ja uusien työtapojen hyödyntäminen ja omavalvonnan kehittäminen)

Hallitusohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden nähdään vahvistavan ikääntyneiden palveluja, hoitoa ja oikeuksia. On tärkeää, että sekä kotihoitoa, että ympärivuorokautista hoitoa kehitetään ja vanhuspalveluiden laadun luottamus pyritään palauttaa. Hallitusohjelma tähtääkin selkeästi laadun parantamiseen ja vanhustenhuollon kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. **Hallitusohjelmassa tode- taankin, että ”yhdenkään ihmisen ei tulisi pelätä vanhenemista”.**

Hallitusohjelma tuo toteutuessaan uusia tehtäviä kunnille. Sosiaali- ja terveystieteisiin liittyvät uudet tehtävät, esimerkiksi vanhusten hoivan hoitajamitoitus, hoitotakuun kiristäminen ja tuhat uutta lääkärinä, tulevat nostamaan kuntien menoja reilusti. Hallitusohjelmassa linjataan mm. hoitajamitoituksen vähimmäistasoksi 0,7 mikä tarkoittaa käytännössä, että iäkkäiden henkilöiden pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja laitoshoidossa olisi jatkossa vähintään 0,7 työntekijää asiakasta kohti. Laki vanhusten hoivapalveluiden

henkilöstömitoituksen nostosta 0,7:n astuu voimaan elokuussa vuonna 2020. Luvassa on noin neljän vuoden siirtymäaika.

Sitovan henkilöstömitoituksen kirjaaminen lakiin on ensimmäinen osa iäkkäiden henkilöiden palvelujen uudistamisessa. Laajempaa uudistusta suunnitteleva työryhmä tekee ehdotuksensa muista muutoksista tämän vuoden (2019) loppuun mennessä. Uudistuksen keskiössä ovat henkilöstömitoituksen lisäksi toimintakyvyn/ hoitoisuuden arvioinnin ja seurannan kansallisen mittarin luominen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että palvelutarpeen arvioinnissa otetaan käyttöön yhtenäinen seuranta- ja arviointimittaristo.

4. IKÄÄNTYMISPOLIITTISEN OHJELMAN PERUSTA

4.1. Arvot

Ikääntyneiden palvelujen toteutuksessa noudatetaan arvoihin perustuvia eettisiä periaatteita. Ikääntymistä rakentavat kaikki tahot yhdessä ja erikseen. Keskeinen toimija on asiakas itse läheisi-neen. Ikääntyneille suunnatut toiminnot ja palvelut edesauttavat ikääntyneen omaehtoista suoriu-tumista ja laadukasta elämänhallintaa. Kaupungin toimialat yhdessä kolmannen sektorin kanssa jär-jestävät ikäihmisten palveluja.

Ikääntyneiden palvelujen keskeisiä eettisiä periaatteita ovat:

IHMISARVON KUNNIOITTAMINEN:

Kaikki ihmiset ovat yhtä arvokkaita iästä, ihonväristä, uskonnosta, kielestä, kulttuurista ym. riippumatta. Ihminen on arvokas riippumatta hänen elämäntilanteestaan. Kunnioitus osoitetaan käytöksellä, kielenkäytöllä, kohtaamisella ja oikeudenmukaisuudella. Asiakkaan ja potilaan oikeuksien kunnioittaminen merkitsee hänen ihmisarvonsa kunnioittamista.

OIKEUDENMUKAISUUS:

Oikeudenmukaisuuteen liittyy inhimillisten tarpeiden tyydyttäminen, hyvinvointi ja yhdenvertaisuuden turva. Palvelujen oikeudenmukainen kohdentaminen edellyttää palvelutarpeen arviointia ja palvelujen yhtenäisiä myöntämisperusteita. Oikeudenmukaisuus tarkoittaa myös syrjinnän estämistä, epäoikeudenmukaisuuteen puuttumista ja erilaisuuden hyväksymistä.

TURVALLISUUS:

Turvallisuus ilmenee ihmisen sisäisenä ja ulkoisena turvallisuutena. Sisäiseen turvallisuuteen liittyy muun muassa yksityisyyden, palvelujen jatkuvuuden ja luottamuksellisuuden kokeminen. Sisäinen turvallisuus tarkoittaa, että asiakkaan ja potilaan näkökannat ja voimavarat otetaan huomioon ja rohkaistaan oma-aloitteisuuteen.

ASIAKASLÄHTÖISYYS:

Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa palvelu pyritään tuottamaan mahdollisimman hyvin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Ikääntynyt kuntalainen ja hänen läheisensä ovat tasavertaisina osallistujina palvelujen tuottajan kanssa palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa.

OSALLISUUS:

Osallisuudessa on kyse yksilötasolla osallisuuden tekemisestä näkyväksi ikääntyneiden palveluissa, sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitämisestä sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden turvaamisesta niin että ihminen on iäkkäänäkin yhteisönsä täysivaltainen jäsen. Laajemmassa tarkastelussa sosiaalinen osallisuus merkitsee ikäihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen.

VAIKUTTAVUUS:

Luomme edellytykset kaikille vaasalaisille turvalliseen ikääntymiseen järjestämällä palvelut ja muun toiminnan tehokkaasti ja taloudellisesti

4.2. Strategiset tavoitteet

Strategialla tarkoitetaan lyhyesti suunnitelmaa, jolla pyritään saavuttamaan tavoiteltu päämäärä. Strategia liittyy erityisesti organisaatioiden johtamiseen: hyvä strategia on tavoitteiden asettamisen lähtökohta. Strategia on kokonaisuus, jossa tunnistetaan nykytila sekä toimintaympäristön ja asiakkaiden tarpeiden muutokset ja määritellään lopullinen tavoitetila.

4.2.1 Vaasan kaupungin strategia

Vaasassa on tehty strategiatyötä vuodesta 2012 lähtien. Strategiatyön tavoitteena on ollut kaupunkioorganisaation strategisen ajattelun ja strategiatietoisuuden lisääminen. Kaupungin strategia määrittää lähivuosiksi sen, millaiseksi Vaasaa halutaan kehittää. Valtuustoseminaareissa käytyyn keskusteluun perustuen strategiakartan valtuustotasoisiksi tavoitteiksi on määritelty seuraavat tavoitteet: ”Suomen onnellisimmat asukkaat”, ”Väestönkasvu >100 000 asukasta / 202X”, ”Työpaikkojen määrän kasvattaminen”, ”Talouden tasapaino” ja ”Hiilineutraali 202X”.

Kaupungin strategisista linjauksista monet koskevat myös ikäihmisiä. Strateginen perusta pohjautuu mm. hyvinvoinnin turvaamiseen ja ennakoivaan peruspalvelutuotantoon. Tavoitteena on turvata hyvinvointi kaikissa elämänvaiheissa laadukkailla ja läheltä saatavilla peruspalveluilla.

Keskeisiä arvolupauksia ovat mm.:

- ❖ turvallisuus
- ❖ hyvinvointi (juniorista senioriin)
- ❖ väestön onnellisuus

Kuva 2. Vaasan kaupungin strategia vuosille 2020-2021

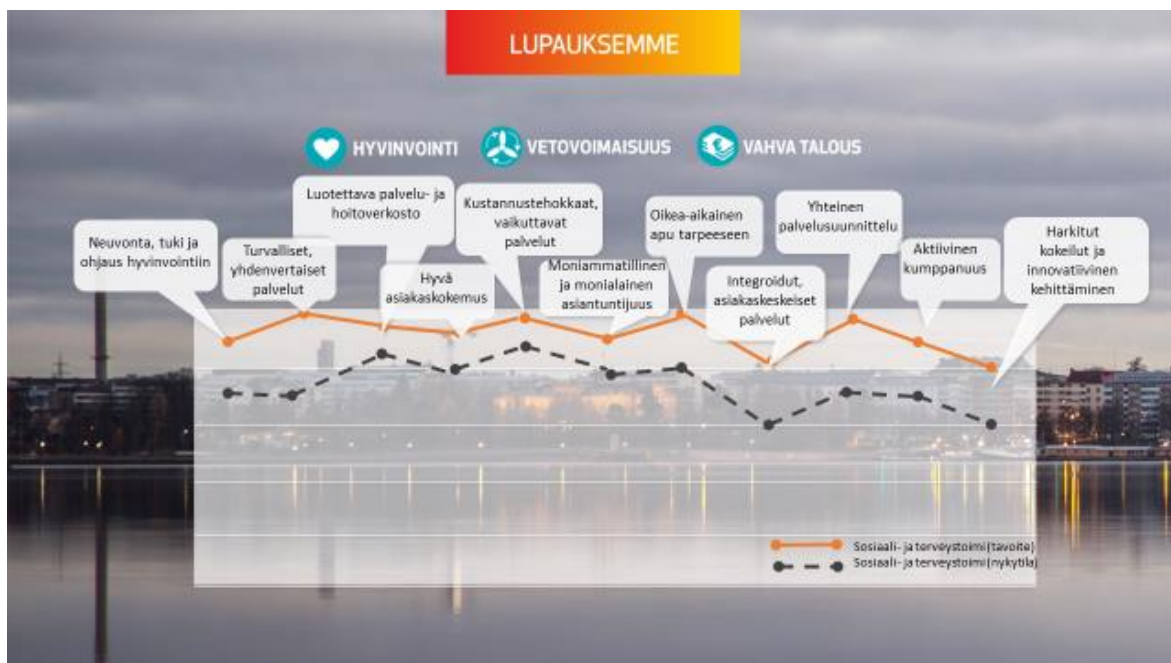
Vaasan kaupungin strategia ”Pohjolan energiapääkaupunki” vuosille 2020-2021 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 9.12.2019. Strategian päivitysprosessi käynnistyi keväällä 2019. Merkittävimmät päivitykset kohdistuvat strategiakarttaan sekä tavoitteisiin mittareihin ja toimenpiteisiin.

Kaupungin visio rakentuu viidelle paikalliselle vahvuudelle (Kuva 1), jotka ovat energisyys, nopealiikkeisyys, historia, **hyvinvointi** ja kansainvälisyys. Näiden vahvuuksien pohjalta kaupunki on strategiassaan antanut joukon asiakasarvolupauksia. Nämä arvolupaukset ohjaavat vision ja strategialauseiden kanssa myös hallintokuntien strategiatyötä ja toimintaa. Strategiatyö on jatkuvaa suunnittelua, päivittämistä, koordinoimista ja tulevaisuuden ennakkointia strategisesta näkökulmasta kaupunkilaisten hyväksi. (<https://www.vaasa.fi/tietoa-vaasasta-ja-seudusta/kehittyva-ja-kansainvalinen-vaasa/kaupungin-kehittaminen/kaupunkistrategia/>)

Vaikka lähivuodet ovat talouden kannalta haastavia, Vaasan strategia tähtää määrätietoisesti kohti elinvoimaista tulevaisuutta. Vaasassa investoidaan vahvasti, kuten muissakin dynaamisissa kaupungeissa tällä hetkellä.

4.2.2. Sosiaali- ja terveystoimen strategia

Sosiaali- ja terveystoimen strategia ja palvelulupaus pohjautuvat luonnollisesti koko kaupungin strategiaan. Sosiaali- ja terveystoimen palvelulupaus sisältää lupauksen 1) hyvinvoinnista 2) veto-voimaisuudesta ja 3) vahvasta taloudesta.

Kuva 3. Sosiaali- ja terveystoimen palvelulupaus

Strategian tavoitteena on hyvinvoivat kuntalaiset, palvelutoiminnan tuottavuus sekä toimivat ja yhteensopivat palvelu- ja hoitoketjut.

Elinympäristön, asumisen ja liikenteen esteettömyydellä sekä hyvinvointiteknologialla on merkittävä osa ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämisessä. Palvelukulttuurin muutos entistä asiakaskeisemmäksi on vanhuspalvelujen strategian ydin. Ikääntyneet ja heidän omaisensa osallistuvat palvelujen tarpeiden kartoittamiseen, ratkaisujen kehittämiseen ja arviointiin yhdessä palvelujen tuottajien kanssa.

Palvelurakenteen uudistaminen on ollut keskeinen strateginen valinta Vaasan vanhushuollossa. **Vaasassa on saatettu loppuun Kaupunginvaltuuston (7.5.2012) hyväksymä palvelurakennemuutos, mikä sisälsi 11 elementtiä muutosprosessin läpiviemiseksi:**

1. Käynnistetään laaja vanhustenhuollon palvelurakenteen muutostyö, joka selkeimmin koskettaa pitkäaikaishoidon uudelleenjärjestelyä (pohjana Aalto Yliopiston SOTERA:n raportit)
2. Kaupunginsairaala tarvitsee sairaanhoitoa ja kuntoutusta varten 60 paikkaa, pitkäaikaissairaanhoitoa varten 50 paikkaa sekä yhteistoiminta-aluetta (Laihia, Vähäkyrö) 5 + 8 paikkaa.
3. Varaudutaan uuden kuntoutuskonseptin kehittämiseen
4. Vaasaan rakennetaan yksiportainen integroitu pitkäaikaishoito, jonka yksiköissä vanhus voi elää elämänsä loppuun
5. Nykyinen tuettu palveluasuminen muutetaan eläkeläistaloiksi ja siirretään kotihoitoon
6. Palvelutalojen henkilöstömitoitus on jatkossa suositusten mukainen
7. Kaupunki tuottaa vähintään 51 % hoidon ja ympärivuorokautisen hoivan yhteenlasketuista paikoista.
8. Vanhuspalvelujen palvelujen saannin kriteerit eli palvelutasomääräykset tuodaan sosiaali- ja terveyslautakunnan päätettäväksi
9. Lähdetään valmistelemaan palveluasumisen palvelusetelijärjestelmää
10. Ikääntymispoliittista ohjelmaa päivitetään palvelurakenteen osalta valtuuston asiaan liittyvien päätösten mukaisesti
11. Kotihoidon kehittäminen on palvelurakenteen muutosprosessin keskeinen elementti

Palvelurakenteen uudistamisella on pyritty vaikuttamaan iäkkäiden ihmisten elämän- ja palveluiden laatuun sekä kustannuksiin. Laatusuosituksen sekä vanhuspalvelulain mukaan kotiin annettavia palveluita, sekä asumispalveluja on lisätty ja laitoshoidon on vähennetty.

Vaasan vanhustenhuollon keskeinen strateginen valinta on kotona asumisen mahdollistaminen.

Vanhuspalvelulaki linjaa pitkäaikaishoidon järjestämistä: pitkäaikaishoitoa vuodeosastolla toteutetaan pääsääntöisesti vain lääketieteellisellä indikaatiolla. Vaasan kaupungin tavoitteena on kehittää asiakaslähtöisiä palveluketjuja siten, että iäkkään väestön palvelurakenne muuttuu kotihoitopainotteiseksi ja, että iäkäs väestö saa oikea-aikaisesti tarpeen mukaiset, laadukkaat ja riittävät palvelut.

Digitaaliset palvelut osana strategiaa

Kaupunginstrategiassa on tavoitteena, että digitaalisten palvelujen käyttö lisääntyy. Hyvinvointiteknologian ensisijaisena tavoitteena on tuottaa sellaisia teknologiaa hyödyntäviä apuvälineitä, jotka tukevat ikääntyneen kotona asumista ja lisäävät turvallisuuden tunnetta. Myös sosiaalisten suhteiden ylläpito tehostuu erilaisten teknologisten ratkaisujen ansiosta.

Tämän hetken todellisuus on kuitenkin, että moni ikäihminen ei käytä osaa käyttä tarpeeksi hyvin esim. nettiä. Syyt ovat moninaisia, ikäihmisillä ei ole oikeanlaisia laitteita, ne maksavat ja uuden oppiminen voi tuntua haastavalta. Kaupungin tulee tarjota ikäihmisille apua esim. tarjoamalla tukea netin käytön opetteluun.

Vaasan kaupungissa toimii mm. **Nettipiste Senior +65**. Nettipisteellä annetaan yksilöllistä tietokoneohjausta. Suurin osa ohjattavista tulee oman tietokoneen, tabletilaitteen tai älypuhelimien kanssa oppiakseen kyseisen laitteen käyttöä. Nettipisteellä pidettiin vuoden 2018 aikana 160 yksilöohjaustuntia. Vapaaehtoiset ohjasivat näistä 66 tuntia ja työntekijät 94 tuntia. Koti- ja laitoshoidon on myös avustuksilla tukenut Datero Oy toimintaa, joka on tuottanut selkokielistä TIKAS-opetusta (atk-perus- ja jatkokurssi ikäihmisille).

Kaupungin uudistuneilla www-sivuilla on huomioitu ikäihmiset mm. siten, että sivut on päivitetty asiakaslähtöisimmiksi (selkokielisyys, kuuntelumahdollisuus).

Alvar-palvelu aloitti toiminnan elokuussa 2017. Alvar-kuvapuhelinpalvelu tuottaa videokuvapalvelua ikäihmisille. Palvelu on merkittävä myös valtakunnan tasolla, sillä kyseistä palveluta tuotetaan vain Vaasassa. ALVAR-palvelun avulla useat kotihoidon ja Ikäkeskuksen asiakkaat saavat kotihoidon palveluja, viriketoimintaa, sosiaalista pääomaa sekä toimintakykyä ja kuntoutumista edistävää toimintaa.

Alvar-palvelulla tuetaan ikääntyneiden kotihoidon asiakkaiden itsenäistä, turvallista ja hyvää elämää sekä heidän toimintakykynsä ylläpitämistä ja parantamista. Alvar-palvelu on asiakkaan kanssa suunniteltua palvelua. Alvar-asiakas voi itseä osallistua haluamiinsa ohjelmiin. Suoran asiakaspalautteen avulla toimintaa ja tuokiota kehitetään asiakkaan mieleen. Alvar-palvelua kehitetään myös yhteistyössä kuntahankintojen yhteistyökumppaneiden ja Videovisitin kanssa.

Alvar-palvelussa hoitohenkilökunta pitää arkiaamuisin 15 minuutin pituisia aamunavauksia kotihoidon asiakkaille. Nämä ovat maksuttomia asiakkaalle. Kotihoidon asiakas voi osallistua Ikäkeskuksen järjestämään sisältöön arkipäivinä maksuttomasti.

4.3. Vanhusneuvosto

Vaasassa on toiminut lain tarkoittama vanhusneuvostoa vastaava toimielin vuodesta 1979. Vanhusneuvosto on kaupunginhallituksen vaikuttamis-, tiedottamis- ja yhteistyöelin, ikääntyneiden, viranomaisten, päätöksentekijöiden ja muiden yhteistyötahojen välillä. Neuvosto tukee ja edistää ikääntyneiden kokonaisvaltaista hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista eri toiminnoissa. Valtakunnalliseen ja kunnalliseen päätöksentekoon vanhusneuvosto voi vaikuttaa tekeillä esityksiä, aloitteita ja lausuntoja ikääntyneen väestön näkökulmasta.

Kaupunki tarjoaa vanhusneuvoston käyttöön toimitilat eläkeläisten toimintakeskuksessa Ajurinkadulla ja kaupungin työntekijä toimii vanhusneuvoston sihteerinä. Talousarviossa varataan vuosittain määräraha edelleen jaettavaksi eläkeläisjärjestöjen toiminnan tukemiseksi ja vanhusneuvoston omiin toimintamenoihin. Kaupunginhallitus nimeää vanhusneuvoston jäsenet eläkeläisyhdistysten esityksien pohjalta. Vanhusneuvoston toimikausi on kaksi vuotta.

Kuva 4. Vaasan vanhusneuvoston jäsenet (Yläriivi: Marjatta Kiviranta, Christer Westerback, Raimo Risku, Erkki Mäkelä, Ritva Heiman, Henrik Fågelbärj Alarivi: Irmeli Mandell, Maija-Liisa Mäenpää, Christina Rydström, Bernice Tiihonen, Senni Korhonen)

Sosiaali- ja terveyslautakunta tarjoaa vanhusneuvostolle lain mukaiset vaikutusmahdollisuudet ikääntyneiden asioiden esiintuomiseen sekä kehittämiseen. Tavoitteena on, että vanhusneuvosto

voisi vaikuttaa myös muiden lautakuntien työskentelyyn, koska ikääntyneiden hyvinvointiin ja palvelutarpeen syntyyn vaikuttavia päätöksiä tehdään laaja-alaisesti eri hallintokunnissa.

Ikääntyneen väestön mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua kunnalliseen ja valtakunnalliseen päätöksentekoon on keskeinen laadun osatekijä. Koko ikääntyneen väestön tasolla osallisuutta voidaan turvata vanhusneuvostojen kautta – tämän vuoksi niille pitää varata riittävät toimintaedellytykset (Vanhuspalvelulaki, 11 §). Neuvoston jäsenet tuntevat iäkkäiden ihmisten tarpeet. Vanhusneuvostojen keskeisin tehtävä on yhtäältä tuoda ikääntyneen väestön ääni (tarpeet, odotukset, kokemukset) suunnitteluun, päätöksentekoon ja arviointiin ja toisaalta tiedottaa ikääntyneelle väestölle viireillä olevista asioista. Vanhusneuvostolla tulee olla mahdollisuus osallistua kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, elinympäristön, osallisuuden, asumisen sekä ikääntyneen väestön tarvitsemien palvelujen kannalta jo asioiden suunnitteluvaiheessa. Vanhusneuvosto voi lausunnoillaan vaikuttaa ja olla mukana suunnitteluvaiheessa.

Vanhusneuvostojen on oltava mukana laatimassa, seuraamassa ja arvioimassa kunnan/alueen suunnitelmaa ikääntyneen väestön tukemiseksi (Vanhuspalvelulaki, 5 §) ja osallistuttava palvelujen riittävyyden ja laadun arviointiin (Vanhuspalvelulaki, 6 §).

Vanhusneuvostolla on tärkeä rooli yhteistyön tekemisessä erilaisten toimijoiden, kuten järjestöjen, ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden ja virkamiesten kanssa. Vanhusneuvosto voi myös aktiivoida iäkkäitä käyttämään omia voimavarojaan itsensä ja yhteisön hyväksi.

5. IKÄÄNTYMINEN VAASASSA

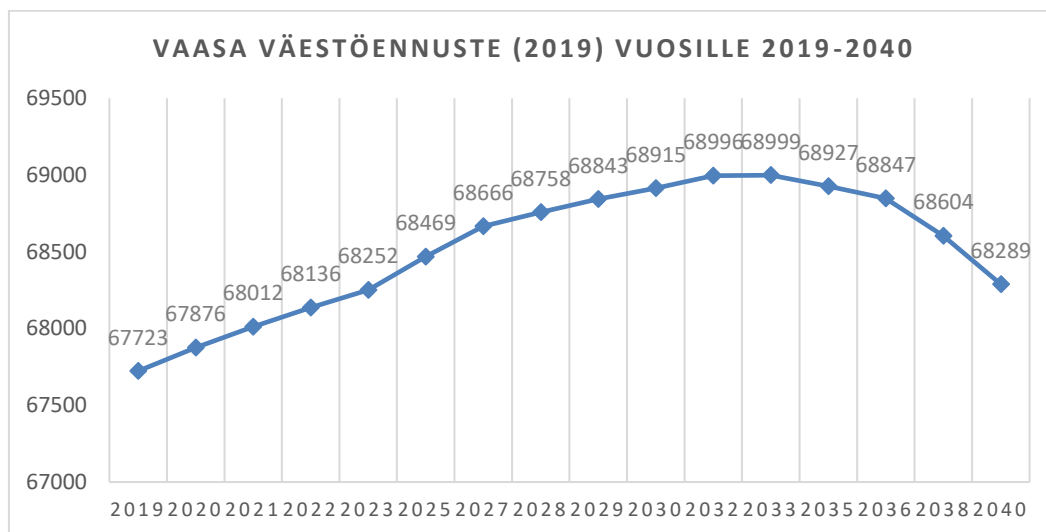

5.1. Ikääntyneen väestön määrä ja taustatiedot

Tilastokeskuksen väestöennuste (2019) vahvistaa synkät näkymät syntyvyyden kehityksestä tulevina vuosikymmeninä. Väestö vähenee Suomessa kovaa vauhtia. Väestö kasvaa 2030-luvun puolelviin saakka, jonka jälkeen väestön määrä kääntyy laskuun. Näin myös Vaasassa (taulukko 1). Yhtälö muuttuu vaikeaksi, sillä samaan aikaan 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa, mutta työikäisten ja lasten määrä pienenee.

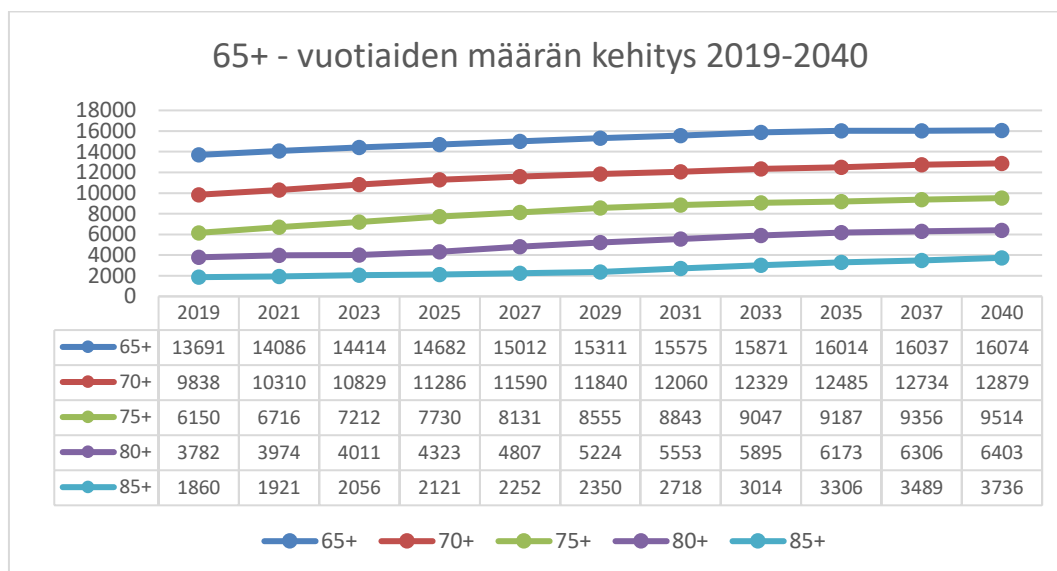
Vanhusten määrä kaksinkertaistuu seuraavan 20 vuoden aikana, erityisesti vanhojen vanhusten määrä kasvaa suurten ikäluokkien myötä aina vuoteen 2040. Joka kolmas 85 vuotta täyttänyt kärsii muistisairaudesta.

Vanhuspalvelulaissa ikääntynyt väestö tarkoittaa vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä eli käytännössä 65 vuotta täyttäneitä väestöä. Suomessa oli vuonna 2018 noin 1,2 miljoonaa 65+ -vuotiaista. Vuonna 2070 yli 65-vuotiaita ennustetaan olevan lähes 1,8 miljoonaa henkilöä.

Taulukko 1. Vaasa väestöennuste vuosille 2019-2040

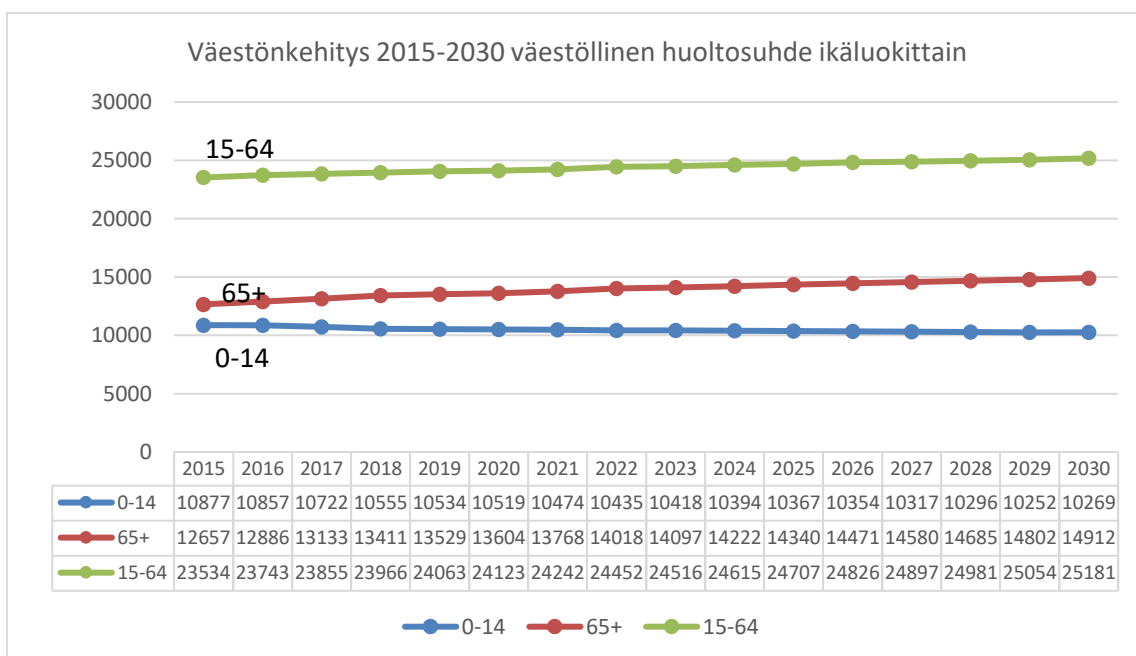
Taulukossa 2 esitetään vaasalaisten yli 65- vuotiaiden väestöennuste vuoteen 2040 saakka. 85+ -vuotiaita on tällä hetkellä 1 860 ja tilastokeskuksen uuden ennusteen mukaan heitä on 3 736 vuonna 2040 (+100%). Nykyisessä ennusteessa ikääntyneiden määrän kasvu on huomattavasti maltillisempi kuin edellisissä ennusteissa.

Taulukko 2. Vaasalaisten, yli 65-vuotiaiden väestöennuste ad. 2040

Väestön ikääntyminen vaikuttaa merkittävästi myös huoltosuhteeseen. **Huoltosuhde** tarkoittaa yleisesti tilastoidun työvoiman ulkopuolella olevien määrää suhteessa varsinaisen työvoiman määrään. Tällainen kuvaustapa on tietävästi ollut käytössä ainakin 1940-luvulta saakka, jolloin siitä on käytetty ilmaisua elatusrasitus.

Väestölliseen huoltosuhteeseen (työikäiset suhteessa ei-työikäisiin) vaikuttaa niin lasten kuin eläkeläistenkin määrä. Hoitoa tarvitsevien henkilöiden määrä nousee ja samalla hoidon järjestämistä ja kansantaloutta ylläpitävien määrä vähenee. Työikäisen väestön eläkkeelle siirtyminen aiheuttaa työvoimapulaa varsinkin sosiaali- ja terveyspalveluissa, joissa painopiste on henkilöstöressurssissa. Muutokset huoltosuhteessa merkitsevät haasteita ikääntyneiden palveluiden järjestämiseen etenkin riittävän ammattitaitoisen henkilöstön näkökulmasta.

Taulukko 3. Väestöllinen huoltosuhde Vaasan seudulla 2011–2040 Tilastokeskuksen ennuste (Kaupunkikehitys).

Vaasassa väestöllinen huoltosuhde on moniin verrokkikaupunkeihin nähden parempi, koska opiskelijoita on niin suuri osuus väestöstä (opiskelijoita kaikkiaan Vaasassa oli 20 757 vuonna 2017). Toisaalta opiskelijoiden määrä vaikuttaa taloudelliseen huoltosuhteeseen, koska tällöin työllisten määrä on pienempi. Tämä vaikuttaa nostavasti taloudelliseen huoltosuhteeseen.

Taulukko 4 kertoo Vaasan suuralueiden 65+ vuotiaiden määrän ja ennustetun kasvun näillä alueilla. Vaasan väestöennusteen mukaan noin 80 % kaupungin yli 65-vuotiaiden määrän kasvusta vuosina

2017–2030 tulee keskittymään näille alueille. Kyseisten alueiden osuus kaupungin yli 65-vuotiaista tulee ennusteen mukaan kasvamaan noin 66 prosenttiin vuonna 2030. Vaasan keskusta-alueella (keskusta, Palosaari, Vöyrinkaupunki ja Suvilahti) asuu tällä hetkellä lähes puolet kaupungin yli 65-vuotiaista. Tämä tulee ottaa huomioon asuntotuotantoa ja palveluluja suunniteltaessa. Se, miten lähiöiden palvelutaso säilyy, on tulevaisuudessa iso kysymys.

	65+ 2017		65+ 2030		65+ muutos 2017-2030	
	Lkm	% väestöstä	Lkm	% väestöstä	Lkm	Muutos %
Koko Vaasa	13133	19 %	16180	22 %	3047	23 %
Keskusta	3801	26 %	4224	26 %	423	11 %
Gerby	1461	13 %	2466	21 %	1005	69 %
Huutoniemi	1518	17 %	2072	21 %	554	36 %
Ristinummi	1478	21 %	1901	29 %	423	29 %
Vähäkyrö	1047	23 %	1215	30 %	168	16 %
Palosaari	1190	21 %	1150	18 %	-40	-3 %
Suvilahti	876	23 %	838	23 %	-38	-4 %
Kotiranta	612	13 %	810	13 %	198	32 %
Vöyrinkaupunki	564	16 %	781	19 %	217	38 %
Sundom	435	17 %	506	16 %	71	16 %
Höstvesi	83	20 %	115	29 %	32	39 %
Vaskiluoto	40	12 %	59	21 %	19	48 %

Taulukko 4. 65 vuotta täyttäneiden määrä ja väestöosuus Vaasan suuralueilla v. 2017-2030 (Tilastokeskus)

5.2. Nykytilan kuvaus (palvelurakenne, resurssit, mitoitus)

Vanhusten määrä kaksinkertaistuminen seuraavan 20 vuoden aikana (erityisesti vanhojen vanhus-ten määrä) ja kuntatalouden tiukkuus asettavat haasteita ikääntyneiden palvelujen järjestämisessä. Lisäresurssien saaminen vaikeutuu ja hoitajapula kasvaa. Kustannusten hallinta ja vähentäminen tulee näkymään myös tulevina vuosia.

Tästä huolimatta, tai juuri tämän takia, palvelurakennetta ja toimintamalleja on kehitettävä edel-leen. Kuten edellä on mainittu, vanhustenhuollon rakennemuutos on toteutettu kaupunginvaltuus-ton päätöksen mukaisesti ja palvelurakenne on suositusten mukainen. Kaikki palvelut on tuotteis-tettu ja palvelun saannin kriteerit on vahvistettu (Sotela 2018).

Pitkäaikaishoito on loppunut kaupunginsairaalan osastoilla. Sairaalan osastojen profiilit ja paikka-tarve on läpikäyty keskussairaalan H-talon ja Sote-suunnittelun yhteydessä. Sairaanhoidopiiri on käynnistänyt alkuvuodesta 2018 osastojen 8 ja 10 tiloissa vaativan kuntoutuksen ja erityisgeriatrian. Akuuttipaikat riittävät Vaasalaisten hoitamiseen mutta haasteena on tällä hetkellä akuuttiosastoilla

tehostetun palveluasumisen paikkaa odottavat potilaat. Diabetesvastaanotto siirrettiin kesällä 2018 terveyspalveluihin lautakunnan päätöksellä.

Tehostetun palveluasumisen piiriin kuului 8,6 % vuonna 2018. Säännöllisen kotihoidon peittävyys oli 10,8 %, laskua edelliseen vuoteen on tullut jonkin verran (11,3 %). Tulevaisuudessa kotihoitoon panostaminen ja ikäihmisten toimintakyvyn ylläpitäminen tulee olla painopistealue. Tulee myös tarkkaan harkita tehostetun palveluasumisen riittävyys Vaasan kaupungin ikäihmisille. Vaasan kaupungin tulee varautua mahdollisesti vähintäänkin yhden 60 paikkaisen tehostetun palveluasumisen talon rakentamiseen pitkällä aikavälillä.

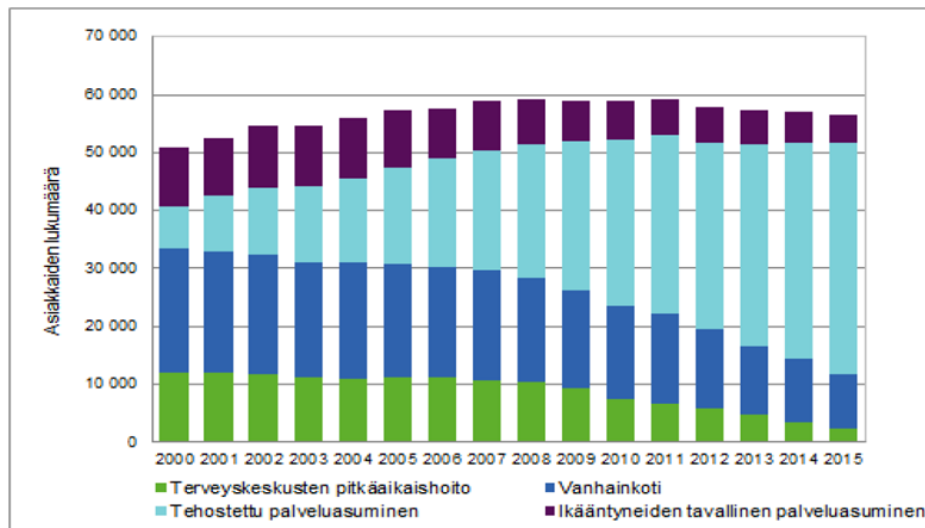
5.3. Ikäväestön asuminen

Vaasan kaupungin asuntopoliittisen ohjelman 2019 mukaan kaupungin tavoitteena on, että ikääntyville on tarjolla riittävästi monipuolista ja esteetöntä asumista keskeisillä sijainneilla lähellä palveluita, virkistys-mahdollisuuksia sekä sujuvia liikenne- ja kulku-yhteyksiä. Pyrkimyksenä on luoda ikäystävällisiä asuinympäristöjä ja asumismuotoja.

Ikääntyneiden tehostettua palveluasumista on rakennettu runsaasti 2000-luvulla. Tällä on vastattu erityisesti palveluasumisen tarpeessa olevien ikääntyneiden määrän voimakkaaseen kasvuun sekä laitoshoidon purkamiseen. Vanhan toimintamallin jatkaminen, eli ikääntyneiden sijoittaminen laitoshoidon, olisi johtanut kustannusten kasvuun yli maamme taloudellisten mahdollisuuksien.

Tehostetun palveluasumisen merkittävä lisäys on kuitenkin vain osa ratkaisusta. Valtakunnallisena tavoitteena on 75-vuotta täyttäneiden kotona asumisen määrän nostaminen maksimaalisen korkealle tasolle tulevien vuosien aikana.

Edellisistä seikoista johtuen korostuu tarve merkittävästi lisätä ikäväestölle sopivien, modernien asuntojen rakentamista keskeisille asuinalueille, lähelle palveluita. Asumisen tulee olla esteetöntä, asuintaloissa tulee olla toimintakykyä ja yhteisöllisyyttä ylläpitäviä ja lisääviä toimintoja ja alueiden tulee olla ikäystävällisiä. Kun samanaikaisesti panostetaan ikäväestön kuntoutukseen, voidaan viivästyttää heidän siirtymistä tehostettuun palveluasumiseen tai laitoshoidon.

Taulukko 5. Ikääntyneiden laitos- ja asumispalvelujen asiakkaat Suomessa vuosina 2004–2015

Ravilaakson uudesta asuinalueesta tulee ikäystävällisyyden periaatteiden mukainen moderni, esteetön asuinalue lähellä palveluita, jonka sijainti on erityisesti ikäväestölle oivallinen. Alueen hyvinvointikortteliin kaavaillaan ikäihmisille suunnattuja vapaarahoitteisia asuntoja sekä kohtuuhintaisia ARA-vuokra-asuntoja. Kortteliin on suunnitelmien mukaan tulossa runsaasti yhteiskäyttötiloja, jotka edistävät asukkaiden yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja toimintakykyä. Hyvinvointikortteliin ja vierekkäisiin kortteleihin luodaan edellytykset palveluille, kuten esim. lounasravintolalle, kuntosalille ja lähikaupalle. Ravilaakson lähiympäristössä asuu tällä hetkellä tuhansia yli 65-vuotiaita, joten palveluiden asiakasporha on jo ennestään suuri.

Ravilaakson alueelle rakentuu arviolta noin 1 600–1 800 asuntoa, ja se tulee tarjoamaan kodin jopa noin 2 500 asukkaalle. Merkittävä osa näistä asukkaista tulee olemaan ikäihmisiä. Alueen asuntorakentamisessa pyritään mahdollisimman suureen monipuolisuuteen. Alueen asunto- ja maapoliittisten tavoitteiden ja toteutuskeinojen mukaan alueen asuntotuotannosta 15 % tulee olla valtion tukemaa ARA-asuntotuotantoa. Tällä pyritään luomaan alueelle asuntoja vähävaraisille asukkailla, myös seniori-ikäisille. Pienituloisia senioreita on runsaasti ja ympäri maata onkin havaittu, että heille suunnatut ARA-vuokra- ja asumisoikeus-talot ovat suosittuja.

Ravilaakson alueen rakentaminen alkaa 2020-luvun alussa ja toteutus kestää noin 10–15 vuotta. Keskusta-alueelle on kaavailtu muitakin merkittäviä uusia asuinalueita. Niistäkin tulee tehdä mahdollisimman ikäystävällisiä. Arvion mukaan Ravilaakso, Vaskiluoto, Etelä-Klemettilä ja muut uudet alueet ja täydennysrakentamiskohteet keskusta-alueella voivat tarjota asuntoja jopa noin 10 000 uudelle asukkaalle seuraavien vuosikymmenten aikana. Demografisten trendien valossa on selvää, että merkittävä osa näistä asukkaista tulee olemaan ikäihmisiä.

Ikääntyvillä tulisi asumisessaan olla mahdollisuus tavata sekä toisia ikääntyviä, että muiden ikäryhmien edustajia ja heille tulisi suoda mahdollisuuksia osallistua erinäisiin toimintakykyä ylläpitäviin toimintoihin. Yhteisöllisyys on tärkeää niin sosiaalisten suhteiden, viihtyvyyden kuin turvallisuuden

tunteen osalta. Yhteisöllisyyden edistäminen asuinalueilla sekä yhteisöllinen asuminen parantavat koettua hyvinvointia ja elämänlaatua. Ikääntyvien yhteisöasumisessa Suomi on jäljessä edelläkävijämaita Hollantia, Tanskaa ja Ruotsia. Vaasassa pyritään parantamaan tilannetta Ravilaakson rakentumisen myötä.

5.4. Vaasan vanhustenhuollon palvelujärjestelmä

Kunta vastaa iäkkäiden palvelujen järjestämisestä. Palvelut järjestetään osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Vaasassa iäkkäiden palveluiden järjestämisestä vastaa koti- ja laitoshoido. Kunta myöntää palveluja yksilökohtaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Kunnat voivat tuottaa palvelut itse tai ostaa ne muilta kunnilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Vanhuspalveluja tarvitaan lähivuosikymmeninä selvästi nykyistä enemmän, kun väestö vanhenee. Avun tarve kasvaa erityisesti viimeisinä elinvuosina. Tämä haaste koskee myös Vaasaa.

Kotihoido on kansallinen tavoite, tavoite sisältää lähtökohdan, että iäkkäät ihmiset voivat asua kotonaan ja saada sinne tarvitsemansa palvelut. Pitkäaikasihoon turvaudutaan vasta sitten, kun kotona asuminen ei onnistu ja siihen on perustellut syyt. Realiteetti on kuitenkin se, että kotihoidon asiakkaat ovat yhä vanhempia ja tarvitsevat yhä enemmän apua. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää riittäviä resursseja ja toimivia prosesseja yli sektori- ja ammattirajojen. Palveluista täytyy tehdä saumaton kokonaisuus. Laadukkaat palvelut ovat yhtä aikaa sekä kustannustehokkaita että tarpeenmukaisia. Tämän johdosta vaasassa on tavoitteena panostaa hyvinvointia edistäviin ja ennaltaehkäiseviin toimiin, neuvontaan ja ohjaukseen sekä kuntoutukseen.

5.4.1. Ennaltaehkäisevät palvelut (Ikäkeskus)

Ennaltaehkäisevillä palveluilla pidetään yllä iäkkäiden ihmisten toimintakykyä. Ikäkeskuksen palvelualueeseen kuuluvat arviointiyksikkö, geriatrian poliklinikka, päivä- ja viriketoiminta, liikuntapalvelut sekä vapaaehtoistyön koordinointi. Ikäkeskuksen arvot ovat: ihmisarvon kunnioittaminen, itsemääräämisoikeus, oikeudenmukaisuus, turvallisuus, asiakaslähtöisyys sekä osallisuus ja vaikuttavuus. Vuonna 2018 tehdyn ulkoisen auditoinnin mukaan ”arvot ohjaajat hyvin Ikäkeskuksen toimintaa ja kulkevat hyvin linjassa kaupunkitason arvojen kanssa”. Ikäkeskuksen tarkoituksena on tukea ja edistää 65 vuotta täyttäneiden asiakkaiden kotona asumista sekä tukea omaishoitajien jaksamista. Palvelutarpeen arvioinnilla ja ohjauksella sekä oikea-aikaisella kuntoutuksen, palveluiden ja hoidon järjestämisellä edesautetaan kotona selviytymistä.

Arviointiyksikön kokonaisuus muodostuu SAS-toiminnasta, gerontologisesta sosiaalityöstä sekä hyvinvointi- ja terveydenedistämiskäynneistä. Vanhussosiaalityössä näkyy alkoholin käytöstä johtuvien ongelmien lisääntyminen, mielenterveysasiakkaiden tilanteiden kärjistyminen sekä muistisairauksiin liittyvien ongelmien lisääntyminen. Palveluneuvontaan kuuluvat hyvinvointia ja terveyttä edistävät käynnit, Ikäkeskuksen 77 vuotta täyttävien vaasalaisten terveystapaamiset, sekä yleistä

palveluneuvontaa ja nettineuvontaa. Vanhusneuvoston toiveena on, että käynnit aloitettaisiin jo 70-vuotiaille. Käynneillä arvioidaan asiakkaan hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä sekä kotona selviytymistä ja asumista. Käyntien yhteydessä annetaan tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa saatavilla olevista palveluista, jotka tukevat asiakkaan hyvinvointia edistäviä valintoja. Käynnit ovat vapaaehtoisia ja maksuttomia.

Geriatrian poliklinikka muodostuu muistipoliklinikasta, kaatumispoliklinikasta sekä hoitotarvikejake-
kelusta.

Liikuntapalvelun toiminta on ryhmätoimintaa, ohjattua tasapaino- ja toimintakykyharjoittelua kuntosalilla sekä vesivoimistelua. Valintakriteerien (toiminta- ja liikkumiskyky, kaatumiset, sairaudet) ja toimintakykytestien tulosten mukaan kartoitetaan asiakkaan soveltuvuus toimintaan ja etsitään soveltuva ryhmä. Fysioterapeutit antavat myös yksilöllistä liikuntaneuvontaa, jolloin asiakas saa fysioterapeutilta ohjausta ja opastusta toimintakyvyn ylläpitämisestä ja parantamisesta.

Vapaaehtoistoiminnasta vastaavat vapaaehtoiset toimivat ryhmänohjaajina avoryhmissä sekä yksin että yhdessä toisen vapaaehtoisen kanssa. He pitävät mm. peli-, keskustelu- ja musiikkitilaisuuksia sekä senioritalossa että palvelutaloissa.

Kumppanuustoiminta on yhdeksän yhdistyksen ja Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen yhteistoimintaa ikääntyvän väestön tukemiseksi. Kumppanuustyöryhmässä oli vuonna 2018 yhdeksän jäsenyhdistystä: Etelä-Pohjanmaan AVH-yhdistys ry, Vaasan seudun Kilpirauhasyhdistys ry, SMNJ:n Vaasan Perinne ry, Vasa Bygdekör rf, Vaasailco ry, Vaasan seudun Luustoyhdistys ry, Vaasan Reumayhdistys ry, Vaasan Selkäyhdistys ry sekä Vaasan Sydänyhdistys ry (josta edustettuna Vaasan Syke ja Vasanejdens Hjärtklubb). Kumppanuustyöryhmään kuuluvien yhdistysten yhteenlaskettu jäsenmäärä on 1 186 (tiedot jäsenmääristä kuudesta yhdistyksestä).

Nettipiste Senior +65; Nettipisteellä annetaan yksilöllistä tietokoneohjausta. Suurin osa ohjattavista tulee oman tietokoneen, tablettilaitteen tai älypuhelimien kanssa oppiakseen kyseisen laitteen käyttöä. Nettipisteellä pidetään yksilöohjausta, ohjausta annetaan sekä vapaaehtoisten että työntekijöiden toimesta.

Ikäkeskuksen kuntouttava päivätoiminta muodostuu neljästä yksiköstä: Vuoritupa, Muistola, Ruusumäki ja Ruukinkartanon päivätoiminta. Ruusumäki avattiin uutena yksikkönä keväällä 2018. Uutena toimintatapana otettiin käyttöön omaishoitajan vapaapäiväoikeuden käyttäminen päivätoiminnassa, jolloin omaishoitaja voi käyttää vapaapäivävuorokausiaan päivätoiminnassa siten, että hoidettava osallistuu päivätoimintaan. Päivät koostuvat sosiaalisesta kanssakäymisestä, fyysisestä harjoittelusta sekä erilaisesta sosio-kulttuurisesta toiminnasta.

5.4.2. Kotona asumista tukevat palvelut (kotihoito)

Kotona asumista voidaan tukea monella eri tavalla. Vaasassa käytössä on kotihoidon (sisältää koti-palvelu ja kotisairaanhoidon) ja tukipalveluiden lisäksi omaishoidon tuki. Kotihoidon järjestämällä palveluilla tuetaan tarpeen mukaan yli 18-vuotiaiden vaasalaisten itsenäistä, turvallista ja hyvää elämää. Kotona annettavaa ympärivuorokautista asiakkaan kokonaisvaltaista hoitoa tuetaan tukipalveluilla. Maksullisiin tukipalveluihin kuuluu ateria-, sauna-, ja turvapuhelinpalvelut. Lisäksi kylvytys, kauppa-, lumenluonti-, pyykki- sekä siivouspalvelu.

Kotisairaanhoidon tehtävänä on tukea kotona asumista antamalla laadukasta terveyden- ja sairaanhoidon yhteistyössä hoitoon osallistuvien kanssa. Kotihoidon asiakkailla on lisäksi etälääkäripalvelu, joka on asiakkaan käytössä 24/7. Kotona asumista tukee mahdollisuus Anja-palveluun (koneellinen lääkkeenjako). Tavoitteena olisi saada käyttöön myös lääkeannostelurobotti, joka lisäisi tulevaisuudessa lääkehoidon turvallisuutta ja ehkäisee myös toimintakyvyn alenemista varmistamalla asiakkaiden säännöllisen lääkkeiden ottamisen.

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, johon kuuluvat hoidettavalle annettava omaishoito ja muut hoito- ja palvelusuunnitelmassa määritellyt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä omaishoitajalle maksettava hoitopalkkio, vapaa ja muu tuki siten kuin laissa määritellään. Omaishoidon tarve kasvaa edelleen.

Kotiutuksiin on panostettu ja vuonna 2018 Kotihoidon kuntoutus sekä päivystystiimi yhdistyivät Kotiuttamistiimiksi. Toiminta-ajatuksen on moniammatillisella yhteistyöllä vaikuttaa siihen, että asiakkaat voivat kotiutua ja asua omassa kodissaan hyvää ja itsenäistä elämää. Kotiuttamistiimi panostaa kuntoutukseen, että asiakkaan toimintakyky saadaan takaisin vähintään samalle tasolle kuin ennen toimintakyvyn heikkenemistä.

Alvar –palvelu on kuvapuhelimien välityksellä tehtävää palvelua, joka toimii osana kotihoidon rakennetta. Alvar –palvelua pyritään kehittämään niin, että se olisi kattavasti käytössä Vaasan kaupungin kotihoidon asiakkailla. Alvar -ohjelmat ja työn kehittäminen on asiakaslähtöistä, asiakaspalautteiden avulla kehitetään sisältöä ja suunnitellaan uutta. Tavoitteena on laajentaa toimintaa niin, että palvelua olisi mahdollista saada myös iltaisin ja viikonloppuisin.

5.4.3. Asumispalvelut (tehostettu palveluasuminen)

Ympärivuorokautinen palveluasuminen on asumismuoto, jossa asukkailla on säännöllinen hoidon ja hoivan tarve kaikkina vuorokauden aikoina ja henkilökunta on saavutettavissa kaikkina vuorokauden aikoina. Joissakin palvelutaloissa järjestetään lyhytaikaishoitoa asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja koti- ja omaishoidon tueksi.

Palvelualueen perustehtävä on tarjota ikäihmisille yksilöllistä palveluasumista asukkaan omia voimavaroja tukien kodikkaassa, turallisessa ympäristössä. Asukas on osallistuja ja toimija omien voimavarojensa mukaan, hoitaja on rinnalla kulkija, joka auttaa asukasta hänen omia voimavaroja

tukien ja ylläpitäen. Tavoitteena on hyvä, arvokas ikääntyminen, osallisuus ja mahdollisuus asua palveluasumisen kodissa elämän loppuun asti. Palveluasumisen yhteiset arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, turvallisuus, asiakaslähtöisyys, osallisuus ja vaikuttavuus.

31.12.18 kaupungin omaa tehostettua palveluasumista oli 317 asukaspaikkaa. Intervallipaikkoja palveluasumisessa oli 37.

Kaupungin omat tehostetun palveluasumisen yksiköt ovat mukana sosiaalisessa mediassa omilla Facebook-sivuillaan. Osa taloista on myös blogin kautta yhteydessä. Tavoitteena on avata talojen ovia ympäröivään maailmaan myös somen kautta ja kertoa omaisille ja muille kuntalaisille talojen elämästä.

5.4.4. Sairaalapalvelut

Pitkäaikaishoito on loppunut kaupunginsairaalan osastoilla. Sairaalan osastojen profiilit ja paikka-tarve on läpikäyty keskussairaalan H-talon ja Sote-suunnittelun yhteydessä. Sairaanhoidopiiri on käynnistänyt alkuvuodesta 2018 osastojen 8 ja 10 tiloissa vaativan kuntoutuksen ja erityisgeriatrian. Akuuttivuodepaikkoja on laitoshoidossa 76. Akuuttipaikat riittävät Vaasalaisten hoitamiseen mutta haasteena on tällä hetkellä akuuttiosastoilla tehostetun palveluasumisen paikkaa odottavat potilaat, keskimäärin heitä on 15-20. Diabetesvastaanotto siirrettiin kesällä 2018 terveystaloihin lauantakunnan päätöksellä.

Kaupunginsairaalassa hoidetaan akuuttia sairaanhoitoa, kuntoutusta, arviointia tai oireenmukaista /saattohoitoa tarvitsevia geriatrisia potilaita. Sairaalassa toimii neljä osastoa ja kotisairaala.

Osasto 5 on akuutti geriatrinen kuntoutusosasto

Osastolla tutkitaan, hoidetaan ja kuntoutetaan potilaita, tavoitteena saavuttaa kotikuntoisuus. Osastolle tulee ajoittain potilaita myös kotoa arviointiin. Lähtökohtana on potilaan toimintakyvyn edistäminen yksilöllisen hoidon tarpeen mukaan.

Osasto 6 hoitaa kotoa arviointiin tulevia potilaita sekä toteuttaa lääketieteellisperusteista intervallihoitoa.

Potilaat ovat osastolla yksilöllisillä kuntoutusjaksoilla. Jakson tarkoituksena on aktivoida, parantaa ja palauttaa potilaan toimintakykyä sekä mielenterveyttä siten, että potilas pystyy selviytymään kotiympäristössään tai jatkohoitopaikassaan. Osastolla hoidetaan myös muistisairaita ja käytösoireisia potilaita.

Osasto 7 on saattohoitoyksikkö.

Osastolla annetaan oireita lievittävää hoitoa tukemalla kuolevaa ihmistä ja hänen läheisiään parhaalla mahdollisella tavalla inhimillisiä arvoja kunnioittaen. Osasto toimii kotisairaalan tukiosastona. Lisäksi osastolla hoidetaan muitakin potilasryhmiä, joilla on vaikeita perussairauksia, tai sairaalahoitoa vaativa tila. Potilaat tulevat pääasiassa keskussairaalaan, mutta myös kotisairaalaan ja muista yksiköistä. Syöpäyhdistyksen, vapaaehtoisten ja seurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä.

Osasto 9 on akuutti geriatrinen kuntoutusosasto.

Osastolla tutkitaan, hoidetaan ja kuntoutetaan potilaita tavoitteena saavuttaa kotikuntoisuus. Pääasiassa potilaat tulevat jatkohoitoon keskussairaalaan, yliopistollisista sairaaloista sekä terveysseimiltä. Moniammatillisen työryhmän toimesta on tehty potilaskohtaiset kuntoutussuunnitelmat ja sen mukaiset toimenpiteet apuvälinekartoituksineen nopean ja turvallisen kotiutuksen mahdollistamiseksi.

Sairaalan vuodeosastoilla on myös tehostettuihin palvelutaloihin jonottavia henkilöitä kotona pärjäämättömyyden vuoksi.

Kotisairaala.

Tarjoaa vaasalaisille 18v ja yli täyttävälle potilaille sairaalatasoista hoitoa heidän kotonaan, palvelutaloissa sekä asumispalveluyksiköissä. Potilaat tulevat kotisairaalaan hoitoon päivystysvastaanotoilta, keskussairaalan ja kaupunginsairaalan osastoilta, väestövastuualueiden lääkäreiden lähettämänä sekä työterveyden kautta. Toiminta on ympärivuorokautista. Kotisairaalaan hoidetaan suonensisäistä antibioottia saavia infektiopotilaita, sairauksia, jotka vaativat suonensisäistä nestettä ravitsemushoitoa, verensiirtoja, syövän eri vaiheessa olevia potilaita, saattohoitopotilaita, sekä toteutetaan kipu- ja muuta oireenmukaista hoitoa eri sairauksissa.

6. PALVELUIDEN LAADUN JA RIITTÄVYYDEN VARMISTAMINEN

6.1. Vaasan vanhustenhuollon laadunhallinnan ja valvonnan lähtökohdat

Hyvä sosiaali- ja terveydenhuollon laatu tarkoittaa sitä, että asiakas saa tarpeensa mukaista palvelua oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa. Laadukkaan järjestelmän perusteet pohjautuvat organisaation rakenteisiin. Näitä ovat esimerkiksi henkilökunnan määrä ja rakenne, johtamis- ja työnjakokäytännöt ja hoitoympäristöt, ylipäätään tekijät, jotka luovat edellytyksiä toimiville prosesseille. Prosessia arvioidaan kiinnittämällä huomio toimintaan: onko toiminta sellaista, että se takaa laadukkaan ja vaikuttavan hoidon ja palvelun asiakkaalle.

Laatua on myös hyvä toiminta sille asetettujen vaatimusten ja siihen kohdistuvien odotusten mukaisesti annettujen taloudellisten voimavarojen asettamissa rajoissa.

Asiakkaan tarpeet ovat kaupungin vanhustenhuollon järjestämisen lähtökohta. Asiakkaat ovat keskeisessä asemassa laatujärjestelmän vaatimusten asettamisessa. Johto määrittelee tarvittavat resurssit, joilla palvelu suunnitellaan ja toteutetaan. Asiakaspalautteen perusteella voidaan parantaa palvelun ominaisuuksia ja ohjata kehitystä oikeaan suuntaan.

Sosiaali- ja terveystoimi sekä muut vanhushpalvelujen tuottajat tekevät tiivistä ja säännöllistä yhteistyötä. Vanhushpalvelujen laatua ja tasoa arvioidaan vuosittain palvelujen määrän ja kustannusten osalta seurantaraporttein ja tilinpäätösin. Kustannuksiin pyritään vaikuttamaan mm. keventämällä

palvelurakennetta, karsimalla päällekkäisiä toimintoja, hyödyntämällä uutta hoito- ja tietoteknologiaa sekä lisäämällä alueellista yhteistyötä.

Vanhustenhuollon laatuhallintajärjestelmä rakentuu yhdenmukaisista, tasalaatuisista suunnitelmista, ohjeista sekä laatusuosituksen vaatimuksista. Laatu järjestelmän rakentaminen käynnistyi jo vuonna 2006. Ikääntyneiden palveluissa on käytössä sosiaali- ja terveyspalvelujen laatuohjelma, Social and Health Quality Service (SHQS). Laatuohjelma on kehitetty vastaamaan suomalaisten sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden arviointitarvetta. Siinä on huomioitu suomalainen lainsäädäntö, valtakunnalliset suositukset sekä hyvä hoito- ja palvelukäytäntö.

Vaasan sosiaali- ja terveystoimen laatu järjestelmälle on annettu SHQS:n myöntämä laaduntunnustus. Se kattaa koko organisaation ja on voimassa kolme vuotta kerrallaan. Laaduntunnustus edellyttää, että organisaatiossa on läpikäyty täysimittainen mm. ulkoinen auditointiprosessi, mikä tarkoittaa kaksivaiheisen auditoinnin (arviointin) toteutumista ja mahdollisiin lisänäyttöihin vastaamista ja jatkuvan laadun parantamisen sykli on todennettavissa

6.2. Valvonnan periaatteet ja toteuttaminen

Valvira ja aluehallintovirastot valvovat sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Aluehallintovirastot valvovat sekä julkista että yksityistä vanhustenhuoltoa omilla alueillaan. AVIt tekevät tarkastuskäyntejä vanhustenhuollon toimintayksiköihin ja käsittelevät vanhustenhuoltoa koskevat kantelut. Myös kunnilla on velvollisuus valvoa alueellaan toimivia ikäihmisten palvelujen tuottajia. Kunta valvoo ja ohjaa alueellaan tuotettuja yksityisiä sosiaalihuollon palveluja sekä ostamiansa palveluita. Näin myös Vaasassa.

Vaasan vanhustenhuollon valvonnan periaatteena on ikäihmisten laadukkaiden palvelujen turvaaminen mahdollisimman yhdenmukaisina (tasalaatuisuus, yhdenvertaisuus). Valvonnan ja laadunhallinnan tavoitteena on:

- Riskien tunnistaminen
- Prosessien kehittäminen
- Laatupoikkeamien ehkäisy
- Asiakastyytyväisyyden ylläpitäminen ”asiakkaan oma kokemus saamastaan avusta ja kohtelusta” (laatusuositus)

Aluehallintovirastot ja Valvira ovat laatineet yhteistyössä vanhusten ympärivuorokautista hoivaa ja palveluja koskevan **valtakunnallisen valvontaohjelman**. Valvontaohjelmaan on kirjattu linjaukset, joita aluehallintovirastot ja Valvira noudattavat vanhustenhuoltoa koskevassa ohjauksessa, lupahallinnossa, tarkastuskäynneillä ja kanteluratkaisuissa. Ohjelma linjaa sekä julkiseen että yksityiseen vanhustenhuoltoon kohdistuvaa valvontaa.

Vaasan vanhustenhuollon valvonta on linjassa valtakunnallisen valvontaohjelman periaatteiden kanssa. Yksityisille palveluntuottajille tehdään sekä **ennakoivaa, suunnitelmallista valvontaa että ennalta ilmoittamattomia tarkastuskäyntejä ja omaa toimintaa valvotaan useasta eri näkökulmasta**.

Ennalta sovitut tarkastuskäynnit:

- suunnitellaan etukäteen
- toteutetaan vuosittain palvelualuejohtajan linjaamalla laajuudella
- dokumentoidaan ja niistä laaditaan raportit
- käynneistä ilmoitetaan etukäteen valvottaville yksiköille

Ennalta ilmoittamattomat tarkastuskäynnit:

- valvontakäynneistä **ei** ilmoiteta valvottavalle yksikölle etukäteen
- tehdään satunnaisesti läpi vuoden

Valvontakäynneillä varmennetaan, että palveluntuottajat täyttävät lain, ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen sekä sopimuksen ehdot. Käynneistä raportoidaan (yhteenvedo) lautakunnalle ja päätetään sitovat jatkotoimenpiteet sekä aikataulut → toimenpiteiden seuranta. Yhteenvetoraportti menee tiedoksi myös AVI:lle

Oman toiminnan valvonta:

- vuosittaiset sisäiset että ulkoiset auditoinnit
- AVI:n viranomaisvalvonta (valvoo alueellaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa sekä palvelujen asianmukaisuutta)
- toimintayksiköiden omavalvonta (**omavalvontasuunnitelman laatiminen**)
- potilas- ja sosiaaliasiamiehen seurantaraportit (potilas- ja sosiaaliasiamies seuraa muistutusten ja kanteluiden määrää ja raportoi niistä toimialalle sekä tulosalueelle)

Valvira käsittelee vanhustenhuollon valvonta-asiat erityisesti silloin, kun kyseessä on periaatteellisesti tärkeä tai laajakantoinen asia terveydenhuollon valvonta-asia, joka on käsiteltävä Valvirassa asia, jossa aluehallintovirasto on esteellinen. Valviran valtakunnallinen ohjaus ja valvonta varmistavat vanhustenhuollon palvelujen asiakkaan oikeusturvaa, heidän saamiensa palvelujen asianmukaisuutta ja laatua sekä tasapuolista ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavaa kohtelua.

Valvira ohjaa aluehallintovirastoja yhdenmukaistaakseen lupahallinnon ja valvonnan ja toimintaperiaatteita, menettelytapoja ja ratkaisukäytäntöjä. Tavoitteena on varmistaa, että vanhukset saavat sellaista hoitoa ja hoivaa, jota lait, asetukset ja vanhustenhuollosta annetut suositukset edellyttävät.

6.3. Selkeät ja sujuvat prosessit sekä jatkuva laadun parantaminen

Laadukkaan järjestelmän perusteet pohjautuvat organisaation rakenteisiin. Näitä ovat esimerkiksi henkilökunnan määrä ja rakenne, johtamis- ja työnjakokäytännöt ja hoitoympäristöt, ylipäättään tekijät, jotka luovat edellytyksiä toimiville prosesseille. Prosessia arvioidaan kiinnittämällä huomio toimintaan: onko toiminta sellaista, että se takaa laadukkaan ja vaikuttavan hoidon ja palvelun asiakkaalle.

Asiakkaan tarpeet ovat kaupungin vanhustenhuollon järjestämisen lähtökohta. Asiakkaat ovat keskeisessä asemassa laatujärjestelmän vaatimusten asettamisessa. Johto määrittelee tarvittavat resurssit, joilla palvelu suunnitellaan ja toteutetaan. Asiakaspalautteen perusteella voidaan parantaa tuotteen ominaisuuksia ja ohjata kehitystä oikeaan suuntaan. Myös sisäisellä laadunseurannalla, jota tutkitaan tarvittavilla laatumittareilla, voidaan tuotteen ominaisuuksia parantaa. Kaikkien prosessien ja asiakkaiden yhteisvaikutuksesta syntyy laatuhallintajärjestelmän jatkuvaan parantamiseen pyrkivä systeemi.

Sosiaali- ja terveystoimi sekä muut vanhuspalvelujen tuottajat tekevät tiivistä ja säännöllistä yhteistyötä. Vanhuspalvelujen laatua ja tasoa arvioidaan vuosittain palvelujen määrän ja kustannusten osalta seurantaraporttein ja tilinpäätöksiin. Kustannuksiin pyritään vaikuttamaan muu. keventämällä palvelurakennetta, karsimalla päällekkäisiä toimintoja, hyödyntämällä uutta hoito- ja tietoteknologiaa sekä lisäämällä alueellista yhteistyötä. Palveluntuotantoa ja sitä tukevia prosesseja kehitettäessä otetaan huomioon myös yhteistyön mahdollisuudet. Jatkuva laadun ja toiminnan parantaminen yhdessä asiakkaiden kanssa on yhteinen tehtävä kaikille vanhusten palveluissa työskenteleville. Jokainen työntekijä osallistuu arjen työssä yksikkönsä toiminnan kehittämiseen.

7. TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT (RAI-vertailutieto, asukasvalintaprosessi, pitkän aikavälin tavoitteet)

7.1 Valtakunnallinen vertailu RAI-vertailutietoa hyödyntäen

Vaasassa on ikäihmisten palveluissa - niin kotihoidossa kuin tehostetussa palveluasumisessakin - käytössä RAI-arviointimittari. RAI-mittari on kansainvälinen arviointiväline, systemaattinen ja monipuolinen palvelutarpeen arviointiprosessi, joka toteutetaan yhdessä asiakkaan kanssa. RAI:lla mitataan ikäihmisten voimavaroja ja toimintakyvyn vajeita fyysisen, psyykkisen, kognitiivisen ja sosiaalisen toimintakyvyn näkökulmasta ja se toimii pohjana yksilölliselle palvelu- ja hoitosuunnitelmalle. Systemaattisen arvioinnin avulla voidaan reagoida havaittuihin ”ongelmiin” nopeasti sekä varautua tulevaan. RAI-toimintakykymittaristo on otettu käyttöön yhtenä palvelujen saamisen kriteerinä. RAI-arvioinnin avulla esimerkiksi kartoitetaan asiakkaan palveluntarvetta kotihoidon palveluiden aloittamisen yhteydessä. Kotihoidossa ja palveluasumisessa asiakkaille tehdään RAI-arvioinnit säännöllisin väliajoin, ja arviointituloksia hyödynnetään asiakkaan hoidon suunnittelussa.

7.1.1. RAI-välineen käyttö ikääntyneiden palveluissa

RAI-arviointi (Resident Assessment Instrument) on kansainvälisesti käytössä oleva, ikääntyneille suunniteltu laaja asiakkaan toimintakyvyn arviointiväline. RAI:n avulla voidaan kartoittaa ikääntyneen asiakkaan terveydentilaa sekä palveluntarvetta. Arvioitavia osa-alueita ovat esimerkiksi kognitio, fyysinen toimintakyky, mieliala, lääkitys, sosiaalinen osallistuminen, kipu ja ravitsemus. RAI-

arviointi antaa arvokasta tietoa ihmisen voimavaroista, avun tarpeesta sekä mahdollisista ongelma- kohdista, jotka ohjaavat asiakkaan hoidon suunnittelua sekä toteutusta. RAI:n pohjalta voidaan esi- merkiksi laatia aktiivinen asiakassuunnitelma, joka toimii laadukkaan hoidon pohjana. Vaasan kau- pungin koti- ja laitoshoidossa RAI-järjestelmä otettiin käyttöön 2017. RAI-kokonaisarviointeja teh- dään säännöllisille kotihoidon sekä tehostetun palveluasumisen asiakkaille. Lisäksi RAI-osittaisarvi- ointia käytetään kotihoidon uusien asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnissa, omaishoidon tuessa, geriatrisella poliklinikalla, seniorineuvolassa sekä vuodeosastoilla.

Suomessa RAI-toimintaa koordinoi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), jonka kanssa Vaasan kau- punki on tehnyt RAI-järjestelmän käyttöön oikeuttavan alilisenssisopimuksen. Kaupunki on myös mukana yhteisrahoitteisessa vertailukehittämistoiminnassa. Vertailukehittämiseen osallistuminen mahdollistaa alueellisen ja organisaatioiden välisen vertailun. THL koostaa kahdesti vuodessa kai- kista tehdyistä RAI-kokonaisarvioinneista vertailutiedon, jota kaupungin koti- ja laitoshoidon hyödyn- tää oman toimintansa seurannassa. Vertailutiedon avulla voidaan tarkastella asiakasrakennetta sekä hoidon laatua, toisin sanoen havaita onnistumiset sekä mahdolliset kehittämiskohteet. Tieto mahdollistaa myös henkilökuntaresurssien arvioinnin. RAI-vertailutieto ei ole yksilötason tietoa, eli yksittäiset asiakkaat eivät ole tunnistettavissa. Koti- ja laitoshoidossa työskentelee THL:n RAI-eri- tyisasiantuntijavalmennusta suorittava RAI-asiantuntija, joka tiiviissä yhteistyössä THL:n, koti- ja lai- toshoidon johdon sekä työntekijöiden kanssa koordinoi kaupungin koti- ja laitoshoidon RAI-toimin- taa.

7.1.2. Asiakasrakenne RAI-vertailutiedon valossa (kotihoito ja palveluasuminen)

Kotihoidon osalta RAI-vertailutiedon avulla voidaan selvittää asiakaslukumäärä (eli tehtyjen RAI- kokonaisarviointien määrää), asiakkaiden keski-ikä sekä hoitovuodet keskiarvona. Vuoden 2019 jäl- kimmäisessä vertailutiedossa RAI-arvioitujen kotihoidon asiakkaiden lukumäärä oli 522, asiakkai- den keski-ikä puolestaan oli 82,2 vuotta. Tämä on hieman Suomen tasoa (81,7 vuotta) korkeampi. Hoitoaika vuosina oli kaupungin kotihoidon asiakkailta keskimäärin 2,6 vuotta (koko Suomen koti- hoidon keskiarvo 3,4 vuotta).

Kotihoidossa RAI-vertailutiedosta tarkastellaan myös MAPLe_5-luokitusta, joka kuvaa asiakkaan palveluntarvetta. Jokainen RAI-arvioitava asiakas sijoittuu MAPLe_5-asteikossa välille 1-5. Arvo 1 tarkoittaa vähäistä palveluntarvetta, 5 puolestaan erittäin suurta palveluntarvetta. Vaasan kaupun- gin kotihoidon asiakkailta MAPLe_5-arvon tulisi olla vähintään kolme, jotta kotihoidon palvelut myönnetään. Palveluiden aloittaminen voi joissain tapauksissa olla perusteltua myös pienemmällä MAPLe_5-arvolla (esimerkiksi mielenterveysasiakkaiden kohdalla). Vuoden 2019 jälkipuoliskon RAI- vertailutiedon mukaan 77 % prosenttia Vaasan kaupungin kotihoidon asiakkaita olivat MAPLe_5- luokitukseltaan vähintään luokassa 3, loput 23 % puolestaan kuuluivat luokkaan 1 tai 2. Erittäin suuren palvelutarpeen luokassa (MAPLe_5 = 5) kaupungin kotihoidon asiakkaita oli 17 %.

Asiakasrakennetta voidaan kotihoidon osalta tarkastella myös RUG_22-palveluprofiilin avulla, jossa kotihoidon asiakkaat on jaettu seitsemään eri luokkaan heidän saamansa avun, hoidon ja kuntou- tuksen mukaan. Palveluprofiilin osalta Vaasan kaupungin kotihoidon profiili oli viimeisimmässä RAI-

tiedossa (2019_2) hyvin samankaltainen maan keskiarvoon verrattuna. Profiilin mukaan noin puolet kotihoidon asiakkaista olivat perushoidon tarpeessa olevia, muistihäiriöisiä ja käytösoireisia asiakkaita puolestaan oli vajaa kolmannes. Loput noin 20 % asiakkaista puolestaan olivat sairaanhoidollista apua tai monialaista kuntoutusta tarvitsevia. RAI-vertailutiedosta saadaan myös selville asiakkaan kustannuspaino, joka kuvaa sitä kuinka paljon esimerkiksi tietyn kotihoidon alueen asiakkaat käyttävät henkilökuntaresursseja suhteessa keskiarvoon kotihoidon asiakkaaseen. Koko Suomen kotihoidon RUG_22 kustannuspaino oli vuoden 2019 jälkimmäisessä RAI-vertailutiedossa 1,07, Vaasan lukema puolestaan 1,09. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaupungin kotihoidon asiakkaat käyttävät keskimäärin henkilökuntaresursseja 9 % enemmän resursseja verrattuna keskiarvoon kotihoidon asiakkaaseen, lukema oli keskiarvoltaan lähes sama kuin muualla Suomessa.

Asiakasrakennetta tarkasteltaessa RAI-vertailutiedosta seurataan lisäksi asiakkaan fyysistä toimintakykyä kuvaavaa ADL-H_6-mittaria, sekä kognitiota kuvaavaa CPS_6-mittaria. Molempien mittareiden toimintaperiaate on sama; mitä suuremman arvon asiakas saa, sitä enemmän hänellä on avun tarvetta fyysisissä toiminnoissa (ADL), tai kognition heikentymää (CPS). Tuoreimman RAI-vertailutiedon (2019_2) mukaan Vaasan kaupungin kotihoidon asiakkaat olivat fyysiseltä toimintakyvyltään (ADL-luokitus) aavistuksen muun maan keskiarvon yläpuolella, tosin ero oli vain 0,2 yksikköä. Käytännössä kaupungin kotihoidon asiakkaat olivat fyysiseltä toimintakyvyltään ohjauksen tarpeessa olevia. Kognition puolesta kotihoidon asiakkaat puolestaan olivat muun maan kotihoidon keskiarvon tasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että keskiarvolla kaupungin kotihoidon asiakkaalla oli rajallinen kognition häiriö. Kolmen edellisen RAI-vertailutiedon valossa kaupungin kotihoidon asiakasrakenne on säilynyt hyvin muuttumattomana asiakkaiden fyysisen toimintakyvyn ja kognition osalta viimeisen puolentoistavuoden ajan.

Tehostetun palveluasumisen puolella RAI-vertailutiedosta seurataan asiakasrakenteen suhteen lähes samoja asioita kuin kotihoidossakin. Vuoden 2019 RAI-vertailutiedon mukaan Vaasan kaupungin tehostetun palveluasumisen RAI-arvioitujen asukkaiden lukumäärä oli 303. Asukkaiden keskiikä oli 86,1 vuotta, mikä on muun maan keskiarvoa (83,8) korkeampi. Hoitoaika kaupungin asumisyksiköissä oli keskimäärin 2,0 vuotta, joka puolestaan oli lyhyempi kuin koko Suomen tehostetussa palveluasumisessa. Lukemaa selittää osaltaan se, että Vaasan kaupunki on rakentanut viime vuosien aikana uusia tehostetun palveluasumisen yksiköitä, mikä puolestaan vaikuttaa myös hoitoaikoihin.

Tehostetun palveluasumisen puolella asiakasryhmiä tarkastellaan RUG_34-palveluprofiilin avulla, joka on ikääntyneiden pitkäaikaiseen ympärivuorokautiseen hoitoon kehitetty asiakasrakennetta kuvaava luokittelu. Vuoden 2019 toisessa RAI-vertailutiedossa 45 % Vaasan kaupungin tehostetun palveluasumisen asukkaista kuuluivat perushoitoa tarvitsevaan asiakasryhmään. Myös heillä saattoi olla muistidiagnoosi, mutta se ei välttämättä ollut heidän hoidossaan RAI-arvioinnin tekohelellä eniten hoitoa vaativa asia. Muistihäiriöisten ja käytösoireisten asukkaiden osuus tehostetussa palveluasumisessa oli puolestaan 36 %. Loput 19 % asukkaista kuuluivat sairaanhoidollista hoitoa tai monialaista kuntoutusta vaativiin asiakasryhmiin. Vaasan tehostetun palveluasumisen palveluprofiili oli hyvin samankaltainen verrattuna muun maan tehostettuun palveluasumiseen. RUG-34

kustannuspaino puolestaan oli Vaasan kaupungin tehostetussa palveluasumisessa 0,90. Suomen tehostetun palveluasumisen vastaava lukema oli 0,93. Myös tehostetussa palveluasumisessa seurataan ADL-H_6 ja CPS-mittareita. Fyysisen toimintakyvyn (ADL) osalta kaupungin tehostetun palveluasumisen luku oli 3,3, mikä oli 0,2 yksikköä muun

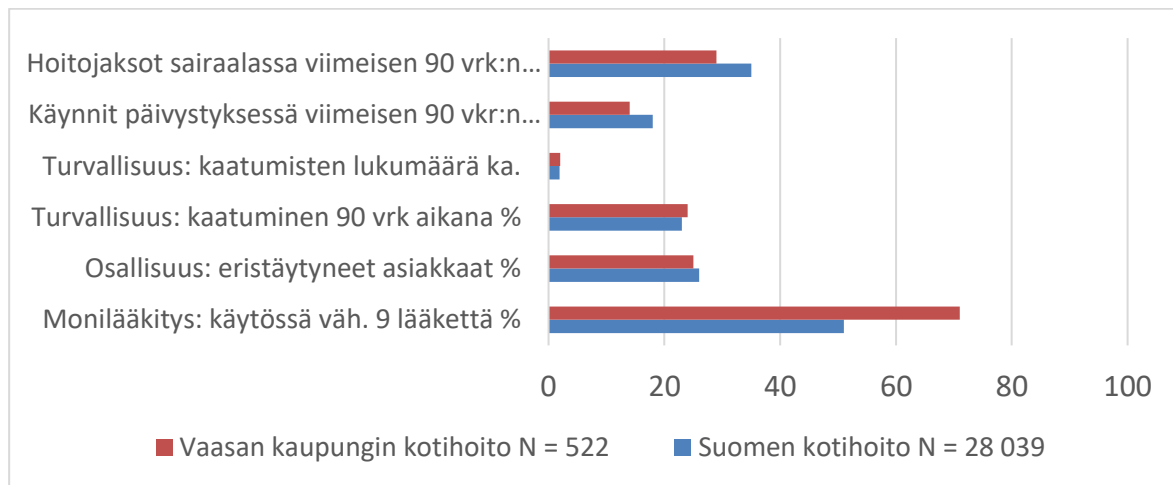
maan keskiarvoa (3,5) pienempi. Tämä tarkoittaa, että keskiwertto kaupungin tehostetun palveluasumisen asukas oli arkisuoriutumiseltaan kohtalaisen avun tarpeessa. Kognition (CPS) osalta palveluasumisen asukkaat puolestaan olivat täysin samalla tasolla muuhun maahan verrattuna. Palveluasumisen asukkaiden CPS-keskiarvo oli vuoden 2019 toisessa RAI-vertailutiedossa 3,3. Tämä tarkoittaa, että keskimäärin kaupungin tehostetun palveluasumisen asukkaalla oli keskivaikea kognition häiriö. Tehostetun palveluasumisen paikkaa haettaessa sekä ADL-, että CPS-arvojen tulisi asiakkalla olla vähintään 3.

7.1.3 RAI-laatuindikaattorit

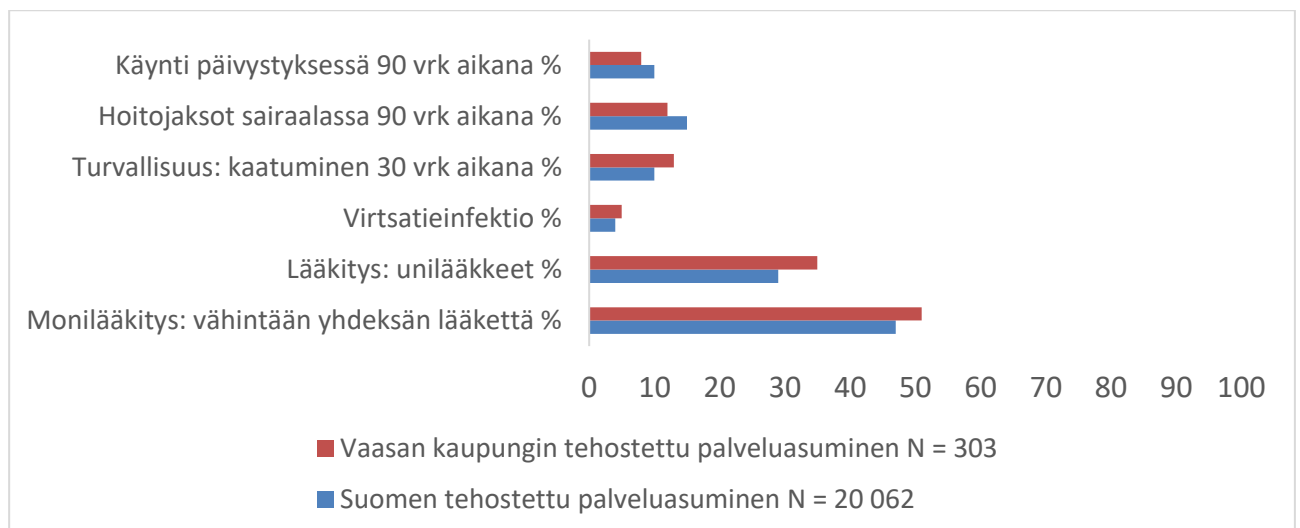
Sekä kotihoitoon että palveluasumiseen on määritelty RAI-laatuindikaattorit, joiden avulla pystytään seuraamaan toteutuneen hoidon laatua. Laatuindikaattorit esitetään useimmiten prosenttiosuuksina. Laatuindikaattoreita tarkasteltaessa organisaation tulee peilata itseään muun maan keskiarvoon, ja indikaattorista riippuen pyrkiä olemaan maan keskiarvon tuntumassa tai sen alapuolella. Indikaattoreille voidaan myös määrittää tietyt tavoitearvot. RAI-vertailutieto käsitellään kaksi kertaa vuodessa sekä johdon tasolla, että alueittain/yksiköittäin. RAI-katselmusten pohjalta mahdollisesti esiin nouseville kehittämiskohteille suunnitellaan ja toteutetaan tarvittavat jatko- ja seuranta-toimenpiteet.

Kaupungin kotihoidossa laatuindikaattorien osalta seurataan sairaalahoitojaksojen sekä päivystyskäyntien määrää, kaatumisia, eristäytyneisyyttä sekä monilääkitystä (kts taulukko 1). Viimeisimmän (2019_2) RAI-vertailutiedon mukaan kotihoidossa sekä sairaalahoitojaksojen että päivystyskäyntien lukumäärä oli hieman muun maan keskiarvon alapuolella. Kaatumisten ja eristäytyneiden (yksinäiseksi itsensä kokevien ja siitä kärsivien) asiakkaiden osuus oli muun maan kotihoidon kanssa samalla tasolla. Monilääkityksen (käytössä vähintään yhdeksän lääkettä) osuus kaupungin kotihoidon asiakkailta puolestaan oli maan keskitason yläpuolella. Noin 70 % kaupungin kotihoidon asiakkaita oli monilääkittyjä, mikä oli noin 20 % enemmän kuin maan keskiarvo.

Tehostetussa palveluasumisessa seurataan laatuindikaattorien osalta sairaalahoitojaksojen sekä päivystyskäyntien määrää, kaatumisia, virtsatieinfektioita, unilääkitysten määrää sekä monilääkitystä (kts taulukko 2). Kaikkien laatuindikaattorien suhteen Vaasan kaupunki sijoittui vuoden 2019 toisessa RAI-vertailutiedossa muun Suomen tehostetun palveluasumisen keskiarvon tuntumaan, joskin esimerkiksi unilääkityksen ja monilääkitysten määrä oli hieman Suomen keskitasoa korkeampi.

Taulukko 6. Vaasan kaupungin kotihoidon RAI-laatuindikaattorit (lähde: RAI-vertailutieto 2019_2)

Taulukko 7. Vaasan kaupungin tehostetun palveluasumisen RAI-laatuindikaattorit (lähde: RAI-vertailutieto 2019_2)

7.2 SAS-Prosessi

SAS-arviointi tarkoittaa asiakkaan hoitotason arviointia (selvitä - arvioi - sijoita). SAS-toimisto on se taho, jolla on riittävä ammattitaito vastata asukasvalinnoista ikääntyneiden tehostettuihin palvelutaloihin. SAS-työryhmään kuuluvat geriatrian ylilääkäri, Ikäkeskuksen vanhussosiaalityöntekijät ja SAS-työntekijät.

7.2.1. Asukasvalinnat ikääntyneiden tehostettuihin palvelutaloihin

Kunnan tehtävänä on valvoa, että valtion tuella rakennetuissa vuokra- ja osaomistusasunnoissa asukasvalinnat toteutetaan aravarajoituslaissa, korkotukilaissa, vanhassa korkotukilaissa sekä asukkaiden valinnasta arava- ja korkotukiasuntoihin annetussa valtioneuvoston asetuksessa (166/2008, VNA) tarkoitetulla tavalla. Asukkaiden valinta perustuu asukasvalintaperusteisiin sekä hakijoiden keskinäiseen vertailuun. Etusijalle on asetettava asunnottomat ja muut kiireellisimmässä asunnon tarpeessa olevat, vähävaraisimmat ja pienituloisimmat hakijat.

Palvelutalojen asukasvalinnat tehdään samoin kuin muihinkin valtion lainoittamiin vuokra-asuntoihin. Valittaessa asukkaita palvelutaloon on asukasvalintaa tehtäessä selvitettävä hakijoiden kuuluminen Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n tekemän avustuspäätöksen mukaiseen erityisryhmään (muistisairaat ja huonokuntoiset vanhukset, mielenterveyskuntoutujat, vammaiset, pitkäaikaisasunnottomat, tukea tarvitsevat nuoret). Erityisryhmille tarkoitettujen asuntojen asukasvalinnat on tehtävä ARA:n tukia koskevan lainsäädännön perusteella.

Lisäksi on selvitettävä palveluasumisen tarve lääkärin tai muun alan asiantuntijan, esimerkiksi sosiaalityöntekijän kirjallisella lausunnolla. Lausunnossa on todettava sairauksien ja vammojen lisäksi hakijan fyysinen, psyykinen ja kognitiivinen toimintakyky ja onko se alentunut niin paljon, että hakija on palveluasumisen tarpeessa.

ARA:n asukasvalintaohjeen mukaan vuokratalon omistajalla on oikeus valita asukkaat. Omistaja voi kuitenkin myös antaa toimeksiannon asukasvalinnasta esimerkiksi kunnan sosiaali- ja terveysviranomaiselle. Vuokratalon omistaja vastaa aina siitä, että asukasvalinnat tehdään säännösten mukaan, vaikka se olisi antanut sen ulkopuolisen hoidettavaksi. Silloin kun vuokralaiset valitsee kunnan sosiaali- ja terveystoimi tai muu kunnan viranomainen, on asukasvalinta ns. etukäteishyväksynnässä. Kun kunta ARA -säädännön tarkoittamana valvovana viranomaisena tekee asukasvalinnan, voidaan katsoa, että ne tehdään asiantuntemuksella säännösten ja ohjeiden mukaisesti.

7.2.2. Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen tilanne

Vaasan koti- ja laitoshoidossa on tehostetun palveluasumisen paikkoja tällä hetkellä yhteensä 601 (tilanne 1/2020). Näistä 283 paikkaa on valtion rahoituksella rakennetuissa palvelutaloissa, joista suuri osa on KOy Pikipruukin omistuksessa. Kyse on erityisryhmälle, eli ikääntyneille tarkoitetuista ARA-vuokra-asunnoista. Muut palveluasumisen paikat ovat pääasiassa puitesopimuksilla hankittuja paikkoja, joista osa on yksityisten omistamissa vapaarahoitteisissa ja osa valtion rahoittamissa palvelutaloissa. Ruukinkartanossa on tällä hetkellä 31 pitkäaikaista hoitopaikkaa kaupungin omana toimintana.

Tehostetun palveluasumisen paikat on tarkoitettu jatkuvan ympärivuorokautisen avun tarpeessa oleville ikäihmisille. Koti- ja laitoshoidon palveluasumisen myöntämisen kriteerit on otettu käyttöön vuonna 2012 ja päivitetty viimeksi Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnassa 19.6.2018 § 58.

7.2.3. Nykyinen asukasvalintaprosessi

Tehostetun palveluasumisen paikkaa haetaan siihen tarkoitettulla hakemuksella. Hakemukset käsitellään SAS-työryhmässä (selvitä-arvioi-sijoita) joka toinen viikko. SAS-työryhmään kuuluvat geriatrian ylilääkäri, Ikäkeskuksen vanhussosiaalityöntekijät ja SAS-työntekijät. Työryhmä hankkii ja koostaa tarvittavat tiedot, jotta voidaan ottaa kantaa palveluasumisen tarpeeseen. Tämä vaihe on aika viera ja siihen kuuluu usein arviointijakso kaupunginsairaalan osastolla, jotta henkilön tilanteesta voitaisiin kerätä riittävästi tietoja esim. mahdollisten hoitoa ja palveluasumisen tarvetta aiheuttavien sairauksien selvittämiseksi ja hoitamiseksi. Käytännössä hakijoista suuri osa on jo kaupunginsairaalaan eri syistä joutuneita ikäihmisiä, joita ei voida enää kotiuttaa sairauksien ja niiden aiheuttamien jatkuvan hoidon ja valvonnan tarpeen vuoksi. Erilaiset muistisairaudet ovat tärkein syy hoitopaikan tarpeeseen. Tehostetun palveluasumisen 601 paikasta vain 60 on tarkoitettu muille kuin muistisairaille henkilöille.

Hakija hyväksytään tehostetun palveluasumisen jonoon, kun palveluasumisen kriteerit täyttyvät. Käytössä on ohjelma, joka laskee odotusaikaa päätöspäivästä lähtien. Kun paikka palvelutalosta vapautuu, valitaan jonosta vuorossa oleva henkilö vapautuneelle paikalle. Tässä kohdin käytäntö eroaa ARA-paikkojen ja puitesopimuspaikkojen välillä.

Yksityisissä, vapaarahoitteisissa palvelutaloissa oleville puitesopimus- ja palvelusetelipaikoille valitaan SAS-työntekijöiden toimesta vuorossa oleva, uusi asukas SAS-jonosta. Valinnasta tehdään välittömästi kirjallinen päätös, jonka lisäksi ollaan henkilöön tai hänen asioidensa hoitajaan puhelin-yhteydessä muuttoprosessin nopeuttamiseksi. Myös palvelutaloon ilmoitetaan viipymättä uudesta asukkaasta ja annetaan yhteystiedot.

Paikan vapauduttua Pikipruukin palvelutalosta, SAS-työntekijä tekee esityksen uudesta asukkaasta ja lähettää Pikipruukille kopiot hakijan tiedoista (hakemus, palvelupäätös, terveystiedot, verotiedot ja monisivuinen yhteenveto hakijan vero- ja varallisuustiedoista). Kun Pikipruukki on hyväksynyt esityksen, SAS-työntekijä voi tehdä palvelupäätöksen paikan myöntämisestä ja olla yhteydessä eri tahoihin muuton toteuttamiseksi.

7.2.4. Uusi asukasvalintaprosessi

Asukasvalintaprosessin uudistamisen tavoitteena on palveluasumisen paikkojen tehokkaampi käyttö, jota voidaan saavuttaa sujuvoittamalla ja nopeuttamalla asukasvalintaprosessia, jossa tärkeänä kehittämistoimenpiteenä on koko prosessin ulkoistaminen sosiaali- ja terveystaloukselle.

Vaasan kaupunginsairaalan vuodeosastoilla on jatkuvasti noin 15–20 asiakasta, joille on tehty päätös tehostettuun palveluasumiseen, mutta joille ei vielä ole järjestynyt vapaata paikkaa. Tehostetun palveluasumisen paikkoja odottavista noin 70 % odottaa hoitopaikkaa kaupunginsairaalaan tai intervallipaikalla. Nämä henkilöt eivät alentuneen toimintakyvyn vuoksi kykene asumaan kotona. He vievät potilaspaikan joltakin sitä tarvitsevalta potilaalta. Kun kaupunginsairaalaan on jatkuvasti pal-

velutalopaikkaa odottavia henkilöitä, hidastaa se keskussairaalaan tulevaa potilasvirtaa kaupungin-
sairaalan osastoille ja aiheuttaa kustannuksia. Vuodepaikalla oleva tehostetun palveluasumisen
paikkaa odottava henkilö maksaa kaupungille noin 940 euroa per vuorokausi. Vertailun vuoksi te-
hostetun palveluasumisen paikan vuorokausikustannus on noin 125–130 euroa. Prosessin sujuvoit-
tamiselle on siis olemassa merkittävä kustannuspaine. Asukasvalintojen nykykäytäntö, jossa henki-
löiden tiedot on toimitettava Pikipruukille asukasvalinnan hyväksymistä varten, viivästyttää henki-
löiden palveluasumisen paikan saamista. Lisäksi tietojen toimittaminen vie SAS-työntekijöiltä yli-
määräistä työaika, jota olisi tarpeen kohdistaa toimenpiteisiin, jolla voitaisiin sujuvoittaa asukas-
valintaprosessia entisestään.

Uudessa asukasvalintaprosessissa tehostetun palveluasumisen hakemukset käsitellään SAS-työryh-
mässä. Työryhmä hankkii ja kokoaa tarvittavat tiedot, jotta voidaan ottaa kantaa palveluasumisen
tarpeeseen. Hakija hyväksytään tehostetun palveluasumisen jonoon, kun palveluasumisen kriteerit
täyttyvät.

Kun palvelutalosta vapautuu paikka, SAS-toimisto valitsee hakijoiden joukosta kiireellisimmän hen-
kilön ja selvittää asiakkaan tulo- ja varallisuustiedot. SAS-toimisto tekee hallintolain mukaisen pää-
töksen paikan myöntämisestä ja on yhteydessä eri tahoihin muuton toteuttamiseksi. Mikäli asiak-
kaalla on tulo- ja varallisuustietojen perusteella mahdollisuus järjestää asumisensa ilman valtion
tukea, selvitetään, onko asiakasta mahdollista sijoittaa vapaarahoitteisissa palvelutaloissa oleville
puitesopimus- tai palvelusetelipaikoille.

SAS-toimisto kerää valittujen asukkaiden tiedot Excel-listalle, josta ilmenee kaikki valintaan vaikut-
tavat tiedot asukkaasta. Lista toimitetaan kunnan asuntoviranomaiselle ja palvelutalon omistajalle.
Asukkaasta kerätyt tiedot säilytetään hakemuksen liitteenä SAS-toimistossa, jossa ne ovat nähtä-
villä kunnan tai ARAn mahdollisia tarkastuksia varten.

ARA on vahvistanut, että ehdotettu uusi asukasvalintaprosessi on mahdollinen ja säännösten mu-
kainen. Uudesta menettelystä sosiaali- ja terveystalot on käynyt keskusteluja KOy Pikipruukin
kanssa. Keskustelujen tuloksena prosessia sujuvoitettiin siten, että asukasvalintojen kanssa Pikip-
ruukille lähetettävien liitteiden määrää vähennettiin. Pikipruukki sitoutui tekemään asukasvalinta-
päätöksen samana tai viimeistään seuraavana päivänä. Myös SAS-toimisto kehittää jatkuvasti omia
prosessejaan, jotta toiminta tehostuisi ja odotusajat palvelutalopaikkoihin lyhenisivät. SAS-toimis-
ton näkee kuitenkin edelleen suuria hyötyjä siinä, että koko prosessi ulkoistettaisiin heille. Pikip-
ruukin näkemyksen mukaan asukasvalintaprosessin ulkoistaminen SAS-toimistolle on heidän kan-
nalta riski, sillä palvelutalojen omistajana yhtiö vastaa aina asukasvalintojen oikeellisuudesta. Tätä
vastuuta Pikipruukki ei voi siirtää toiselle taholle.

7.2.5. Odotusajat vanhuspalveluihin

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvetaista (980/2012, 26 §) astui voimaan 1.7.2013.

Tämä laki velvoittaa kunnan julkaisemaan vähintään puolivuositvaint tiedot siitä, missä ajassa iäkäs henkilö voi saada hakemansa sosiaalipalvelut.

Odotusaikoja seurataan palvelukohtaisesti. Odotusajalla tarkoitetaan sitä keskimääräistä aikaa, joka on kulunut hakemuksen jättämisestä siihen, kun henkilö on tosiasiallisesti saanut hakemansa palvelut. Sosiaalipalveluista tehdään aina päätös sen jälkeen, kun asiakas on hakenut palvelua ja tarve on arvioitu. Iäkkäällä henkilöllä on oikeus saada hänelle myönnetty muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluttua päätöksen teosta.

Vaasan kaupunki seuraa odotusaikoja puolivuositvaint. Vanhuspalvelujen asiakastietojärjestelmä ei toistaiseksi laske tietoa kaikista hakemusten käsittelyajoista. Sen vuoksi odotusaikojen seuranta tehdään osittain viranhaltijoiden tekemän seurannan ja arvioinnin perusteella. Taulukko 8. kuvaa tehostetun palveluasumisen odotusaikoja. Odotusajat saadaan ns. SAS-ohjelmasta.

	Joulu- kuu 2015	Kesä- kuu 2016	Kesä- kuu 2017	Joulu- kuu 2017	Kesä- kuu 2018	Joulu- kuu 2018	Kesä- kuu 2019	Joulu- kuu 2019
Odotusajat/pv	113 pv	124 pv	36 pv	51 pv	55 pv	62 pv	67 pv	76 pv

Taulukko 8. Odotusajat vanhuspalveluihin 2015-2019

7.3 Pitkän aikavälin tavoitteet

Vaasan kaupungin ikääntyvä väestö lisääntyy entisestään tulevina vuosina. Vaasan kaupunki ja koti- ja laitoshito valmistautuu + 75 vuotiaiden määrän kasvuun muun muassa uuden asuinalueen Ravilaakson hyvinvointikorttelin suunnittelulla. Hyvinvointikortteliin on suunnitteilla noin 130 asuntoa, joista Peab OY toteuttaa noin 1/3 ja Yrjö ja Hanna –Säätiö noin 2/3. Kyse on mittavasta kokonaisuudesta, jonka rakentamiskustannukset ovat arviolta noin 20–25 miljoonaa euroa. Säätiön aikomuksena on rakennuttaa yhteisöllisiä senioriasuntoja kortteliin. Säätiön osuudessa on kyse tuestusta ARA-vuokra-asuntotuotannosta, johon saa valtion investointiavustusta. Se ei ole tehostettua palveluasumisesta vaan kevyttä palveluasumista, jollaista tarvitaan lisää Vaasaan. Vastaavaa korttelia ei kaupungista vielä löydy. Kortteliin on myös kaavailtu runsaasti yhteisiä tiloja ja toimintaan liittyviä palveluita. Korttelia on esitelty erinäisissä seniori-ikäisten foorumeissa ja on osoittautunut, että heidän mielenkiintonsa korttelia ja Ravilaakson aluetta kohtaan on varsin

suuri. Yrjö ja Hanna –Säätiöllä on hyviä kokemuksia vastaavista hankkeista muissa, Vaasan kokoisissa kaupungeissa.

Hyvinvointikortteli on merkittävä panostus vaasalaisten moderniin, kohtuuhintaisen asumisen lisäämiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Kyseisiä kortteileita pidetään yhtenä tärkeänä osaratkaisuna Suomea vaivaavaan sosiaali- ja terveydenhuollon haasteisiin. Kortteleiden ideana on se, että niissä seniori-ikäiset voivat asua kotonaan ja lähellä palveluja sekä muita terveyttä ja toimintakykyä edistäviä toimintoja mahdollisimman pitkään, jolloin tehostetun palveluasumisen tarve vähenee, mikä säästää yhteiskunnalle merkittäviä summia.

Hyvinvointikorttelin myötä Vaasan ikäihmisten asumisen palvelurakenne kehittyy avopalveluiden suuntaan, tällöin on merkityksellistä, että kotihoitoa on riittävästi saatavilla. Sillä, että palvelurakenne muuttuu, voi olla myös myönteisiä vaikutuksia. Hyvinvointikorttelin myötä Vaasassa kehitetään monipuolisia palvelumuotoja, erityisesti välimuotoisia asumisen ja palvelun yhdistäviä konsepteja, ja kun asiakkaat näin ollen jakautuisivat nykyistä useampaan palvelumuotoon, korostuisivat palveluiden ja niiden valinnan lähtökohtana entistä vahvemmin asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Tämä tukee itsemääräämisoikeuden vahvistamista iäkkäiden palveluissa, mikä osaltaan turvaa monia keskeisiä perusoikeuksia kuten oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä yksityiselämän suojaan.

Iäkkäillä henkilöillä on iästä ja toimintakyvystä riippumatta oltava mahdollisuus elää omanlaistaan hyvää elämää omissa yhteisöissään sekä toteuttaa omia valintojaan. Tarvittavat palvelut on ensisijaisesti toteutettava siten, että ne tukevat iäkkään henkilön mahdollisuutta **asua omassa kodissaan** niin pitkään kuin se on turvallista ja iäkäs henkilö voi tuntea elämänsä merkitykselliseksi ja arvokkaaksi. Sosiaalihuoltolain nojalla järjestettäviä keskeisiä palveluja iäkkäille henkilöille ovat muun muassa kotihoito, kotipalvelu sekä iäkkäille suunnatut kuntouttavat palvelut ja asumispalvelut. Sosiaalihuoltolain mukaista palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Kustannusten kasvu ympärivuorokautisessa hoidossa todennäköisesti lisää edullisempien, välimuotoisten asumispalvelujen määrää ja tämä vähentää ympärivuorokautisten tehostetun palveluasumisen tarvetta.

Koti- ja laitoshoidon tulosalue tuottaa tällä hetkellä (vuonna 2020) tehostettua palveluasumista omana tuotantona 314 paikkaa ja ostopalvelulla 262 paikka, lisäksi on varauduttu käyttämään palveluseteliä 20 paikan ostamiseen. Vaasan kaupunginvaltuuston 7.5.2012 hyväksymässä palvelurakennemuutoksessa määriteltiin että, kaupunki tuottaa vähintään 51% hoidon ja ympärivuorokautisen hoivan yhteenlasketuista paikoista.

Ostopalvelun piirissä olevat tehostetun palveluasumisen paikat on kilpailutettu vuonna 2015 ja puitesopimukset päättyvät vuoden 2020 lopulla. Tämän johdosta koti- ja laitoshoidon tulee kilpailuttamaan tehostetun palveluasumisen ostopaikat vuonna 2020. Tällä hetkellä Vaasan kaupungissa ei ole suunnitteilla rakennuttua uusia oman tuotannon tehostettuja palveluasumistaloja. Vuoden

2020 tehostetun palveluasumisen kilpailuttamisen myötä on mahdollista lisätä ostopalveluna helposti noin 40 – 45 paikkaa tehostettuun palveluasumiseen, mikäli tämä katostaan tarpeelliseksi. Tehostetun palveluasumisen tulevilla puitesopimuksilla ei sitouduta mihinkään sitovaan paikkamäärään, vaan se mahdollistaa palvelupaikkojen tarkoituksenmukaisen käytön huomioiden ikääntyvän väestön tarpeen tehostettuun palveluasumiseen ja kaupungin taloudellisen tilanteeseen.

8. SUUNNITELMAN TAVOITTEET JA / TOIMENPITEET

8.1. Hallintokuntien tavoite-/toimenpideohjelma

Seuraaviin kappaleisiin on koottu ikääntymispoliittisen ohjelman toimenpideohjelman tavoitteet, vastuutahot, aikataulu ja mittarit. Toimenpideohjelman tavoiteosio on yhtenäinen Age friendly cities- toimenpideohjelman kanssa.

8.1.1. Asuminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutahot	Aika- taulu	Mittarit
Monipuolisten, koh- tuuhintaisten, mo- dernien ja esteettö- mien vuokra- ja omistusasuntojen riittävä tarjonta ikä- väestölle laajasti koko kaupungin alu- eella	- Asuntokannan monipuoli- suutta lisätään luomalla edellytykset kysyntää vas- taavalle asuntotuotannolle keskeisillä alueilla - ARA-vuokra-asuntojen ra- kentamiselle luodaan asunto- ja maapoliittiset edellytykset uusilla, merkit- tävillä asuinalueilla - Senioriasuntojen rakentu- mista edistetään mm. ton- tinluovutuskilpailuilla - Ryhmärakennuttamisen edistäminen - Eri asumismuodoista tie- dottaminen ja kiinnostu- neiden verkottumisen edis- täminen (esim. kimppa- kämpät)	- Kaavoitus - Kiinteistötoimi - Kuntatekniikka - Rakennus- valvonta - Asuntojen rakennut- tajat ja rakennusliik- keet	2019- (jatkuva työ)	Asuntotuotannon seuranta Toteutuneiden seniori-kohteiden/erityisesti ikäväestölle sopivien kohteiden seuranta Toteutuneet ryhmärakennuttamisen kohteet
Ikäystävälliset asuinalueet	- Uusia ja vanhoja asuinalueita kaavoitetaan myös ikääntyneiden tarpeet yhä paremmin huomioiden - Vanhusneuvostoa ja muita ikäväestön edustajatahoja osallistetaan erityisesti heille soveltuvien asuinalueiden ja asuntotuotantokohteiden suunnitteluun - Asuinalueiden eriytymiskehitystä pyritään hillitsemään eri keinoin	- Tekninen toimi - Kaavoitus - Asuntojen rakennuttajat ja rakennusliikkeet	2019-	Rakentamisen aloitus Ravi-laakson alueella Vanhusneuvostoa ja muita ikäväestön edustajatahoja osallistettu asumisen suunnitteluun
Avustukset taloyhtiöiden sekä palvelu- ja toimitilojen esteettömyyden parantamiseksi	- ARA (45%) ja kaupunki (10%) tukevat jälkiasennushissien rakentamista asuin-kerrostaloihin - Valtio/ARA tukee asuin-kerrostalojen esteettömyyden parantamista (45 %) - Kaupungin esteettömyysavustus (30 % / maks. 3000 €) palvelu- ja toimitilojen esteettömyyden parantamiseksi ulotetaan taloyhtiöitä koskevaksi v.2020- - Aktiivinen tiedottaminen avustuksista - Apuvälinelainaamosta tiedotetaan	- Kiinteistötoimi - Keskushallinto/ vammais- ja esteettömyysasiamies - Rakennusvalvonta	2019-	Rakennettujen jälkiasennushissien lukumäärä Myönnettyjen esteettömyysavustusten määrä

Prosenttiperiaatteen käyttöönotto*	- Vaasa käyttää aktiivisesti prosenttiperiaatetta rakennushankkeissaan (esim. taiteeseen)	-Tekninen toimi, kulttuuripalvelut, Vaasan kaupungin museot	2020	Toteutuneiden hankkeiden määrä ja laatu, käytetty €-määrä
Cultural planning/ Kulttuurisuunnittelu* ja **	- Menetelmän käyttöönotto alueiden kehittämisen työvälineenä	-Kulttuuripalvelut, kaa-voitus	2022	Alueiden/hankkeiden määrä, palaute, vaikuttavuus muihin aluekehityshankkeisiin verrattuna
Lähivirkistysalueet ja kaupunginosa-puistot	- Asuinalueiden lähivirkistysalueiden suunnittelussa, kunnostuksessa ja hoidossa huomioidaan erityisesti ikääntyneen väestön tarpeet (esim. levähdyspaikkoja riittävästi, seniorit saavat hoitaa puistoja) - Kaupunginosapuistoihin lisätään istutuslavoja sekä muita senioreille suunnattuja toimintoja - Lähivirkistysalueiden ja kaupunginosapuistojen esteettömyyttä parannetaan jatkuvasti.	-Kuntatekniikka/ Viheralueyksikkö -Kaa-voitus	2019-	Esimerkkejä erityisesti ikäväestöä palvelevista lähivirkistysalueiden ja kaupunginosa-puistojen parannustoimista

*) Vaasan kaupungin kulttuuri- ja liikuntaohjelmasta 2020-2025

**) Kulttuurisuunnittelu on uudenlainen, kulttuurisia vaikutteita hyödyntävä lähestymistapa yhdyskuntasuunnitteluun. Se eroaa perinteisestä suunnittelusta keskittymällä enemmän pehmeisiin arvoihin. Tavoitteena on lisätä asukkaiden elämänlaatua paikkakunnalla. Tämä lähestymistapa tai menetelmä edellyttää yhteistyötä yli hallinto- ja tieteenalojen. Cultural planning perustuu koko yhteisön osallistumiseen ja paikallisen kulttuurin kartoittamiseen. Kartoittamisen voi tehdä esim. työpajoissa, seminaareissa, asukaskyselyillä, kävelyillä ja näyttelyillä. Kartoituksen vastaukset analysoidaan ja käytetään esim. kulttuuripoliittisen ohjelman laatimisessa. Tavoitteena on lisätä paikallista yhteistyötä kunnassa ja lähentää kulttuuria ja yhdyskuntasuunnittelua. Lähde: sipoo.fi/kulttuurisuunnittelu

8.1.2. Liikenne, saavutettavuus ja esteettömyys

Tavoite	Toimenpide	Vastuutahot	Aika- taulu	Mittarit
Esteettömät julkiset tilat	-Julkiset tilat esteettömiksi, helppo-kulkuisiksi ja toimiviksi -Julkisten tilojen levähdysmahdollisuuksien ja käymälöiden lisääminen, esim. rakennuksissa, toreilla ja puistoissa (esim. Laivapuisto) -Käymälöiden siivouksesta huolehditaan -Esteetön Vaasa -tarra liikkeille ja palveluille -Valaistuksen parantaminen	- Talotoimi - Kuntatekniikka - Rakennusvalvonta - Kaavoitus - Esteettömyyskoordinaattori - Paikkatietopalvelut	2019-	Julkisten tilojen parannukset, esimerkkejä Julkisten tilojen levähdysmahdollisuuksien ja käymälöiden lisäykset Keskustan julkiset wc-tilat –karttaa päivitetty Esteetön Vaasa –tarran käyttäjien lkm
Esteettömyyden erityistasot (Vammaispoliittinen ohjelma 2014-2017)	- Määritetään esteettömyyden erityistasoa vaativat alueet/kohteet (esim. palvelukeskukset) ja laaditaan toimenpide-esitykset niiden esteettömyyden parantamiseksi - Kaupungin julkisten ja yksityisten palveluiden paikkatietokartointus/palvelukeskusten määrittely - Esteettömyyskarttoitusten suorittaminen ja niistä raportointi	- Talotoimi - Kuntatekniikka - Esteettömyyskoordinaattori - Kiinteistötoimi/Asumis- ja paikkatietopalvelut - Kaavoitus	2019-	Esteettömyyden erityistasot määriteltä Palvelut kartoitettu (päivitetään 3 vuoden välein) Esteettömyyden parantamisen toimenpiteet, esimerkkejä Esteettömyyskarttoitusten tulokset
Palveluiden saavutettavuus	-Yksityisille ja julkisille palveluille luodaan maankäytölliset edellytykset uusilla ja vanhoilla asuinalueilla -Nykyisten palvelukeskusten kehittämismahdollisuudet turvataan ja nykyiset palvelut pyritään turvaamaan -Keskusta-alueen palveluihin on hyvä pääsy joukkoliikenteellä kaikista kaupunginosista	- Kaavoitus - Kuntatekniikka - Kiinteistötoimi	2019-	Joukkoliikenteen palvelutaso, parannukset Kaavoitushankkeet, joilla on luotu edellytyksiä palveluiden säilymiselle/uusille palveluille
Julkinen liikenne paremmin iäkkäitä palvelevaksi	-Kaupunginosien välisten reittien lisääminen ja selkeyttäminen -Lisätään vuorotiheyttä ja myös iltaisin sekä viikonloppuisin, Ristinummen alueeseen kiinnitetään erityistä huomiota -Aikatauluissa huomioidaan ikäihmisten hitaampi liikkuminen bussiin noustessa ja sieltä poistuttaessa -Edulliset käyttäjämaksut, saattajalle ilmainen kyyti -Ikäihmisille sopivat mobiililiput/vaihtoehtoiset liput	- Kuntatekniikka	2019-	Parannustoimet Asiakaspalaute

	-lääkille sopiva paperinen aikataulutiedotus -Em. toimenpiteet huomioidaan tekeillä olevassa joukkoliikenteen palvelutasosuunnitelmassa			
Esteettömät bussit ja pysäkit	- Matalalattiaiset bussit, joihin pääsee vaivatta rollaattorilla - Pysäkit varustetaan penkeillä ja suojakatoksilla -Pysäkkien toteutuksessa ja kunnostamisessa noudatetaan esteettömyysmääräyksiä ja –suosituksia - Pysäkeille on sujuva, esteetön pääsy (myös talvella), esteettömyyskartoituksissa huomioidaan erityisesti pysäkit - Aikataulut ja reittikartat ovat selkeät ja riittävän kokoiset - Pysäkkejä on kohtuullisin välein	-Kuntatekniikka -Esteettömyyskoordinaattori -Kiinteistötoimi -Kaavoitus	2019-	Parannustoimet Esteettömyyskartoituksen tulokset Asiakaspalaute
Seniори- ja palvelubussit	- Senioribusseja riittävä määrä liikennöimään erityisesti sellaisille alueille, joihin paikallisliikenne ei kulje - Senioribussipalvelun laajentaminen ilta-aikaan ja viikonloppuna - Palvelubussitpalvelua kehitetään entistä toimivammaksi. Kyse on kaikille avoimesta joukkoliikenteen muodosta, jossa kyyti tilataan etukäteen kuljettajalta.	-Sosiaali- ja terveyspalvelut/Koti- ja laitoshoido -Kuljetuspalvelut/TeeSe Botnia Oy:n kiinteistö- ja logistiikkapalvelut	2019-	Parannustoimet Asiakaspalaute Kävijämäärät
Esteettömät jalka-suoja- ja pyörätiet	- Jalkakäytävien esteettömyyttä parannetaan huomioiden esim. jalankulkijat, pyörätuolin käyttäjät ja näkövammaiset - Pyörätiet merkitty hyvin ja erotettu jalkakäytävistä - Katukivet viistottu hyvin suojateiden kohdalta - Talvikunnossapitoa parannetaan - Esteettömyyskartoituksissa kiinnitetään jatkossa erityistä huomiota jalankulkijoiden kulkuväyliin	-Kuntatekniikka -Kaavoitus -Rakennus-valvonta	2019-	Parannustoimet Käyttäjäpalaute

8.1.3. Kulttuuri- ja liikuntapalvelut

Tavoite	Toimenpide	Vastuutahot	Aika- taulu	Mittarit
Sovellettu liikunta	-Liikuntakortti* -Ryhmäliikunnan ja liikuntatarjonnan lisääminen ja monipuolistaminen -Tarjotaan liikuntamahdollisuuksia henkilöille, joilla on sairauden, vamman tai toimintarajoitteisuuden vuoksi vaikeuksia harrastaa riittävästi liikuntaa ja käyttää yleisiä liikuntapalveluja, tai joille liikunnalla on erityistä terveydellistä ja kuntouttavaa merkitystä. -Painopiste erityis- tai erityistä tukea tarvitsevilla ryhmissä -Uuden tilan käyttöönotto ja vesiliikunnan lisääminen Silveriassa	-Liikuntapalvelut	2020-	Toiminnan laajuus, osallistujamäärä Tarjottujen liikunta-mahdollisuuksien määrä ko. kohderyhmille Käyttäjäpalaute ja tilastot
Kulttuurinen vanhustyö*	-Yhteistyötoimintamallien luominen ja Kulttuuri vanhustyön tukena -työryhmän perustaminen -Kulttuurisen vanhustyön juurtuminen arkeen; opiskelijoiden ja henkilökunnan koulutus, ohjatun taide- ja kulttuuritoiminnan lisääminen, omaehtoinen harrastaminen, kummitoiminnan aktivointi -Taiteilija kotona -toiminnan kehittäminen	-Kulttuuripalvelut, Ikäkeskus	2020-	Työryhmä kyllä/ei Toiminnan määrä ja laatu Taiteilija kotona -toiminta: käynti- ja asiakasmäärä, palaute
Digitaaliset kulttuuripalvelut*	-Digitaalisten kulttuuripalveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen -Kulttuurisisältöjen kehittäminen Alvar-kuvapalveluun -E-aineiston kasvattaminen kirjastossa	-Kulttuuripalvelut -Kirjastopalvelut	2020- 2020- 2023	Sisältöjen määrä, kysely vaikutavuudesta, digitaalisten tuotteiden määrä Aineiston ja lainausten määrä
Kulttuurikummi- ja kulttuuriluotsitoiminta*	-Kulttuurikummitoimintaa on tarkoitus kehittää niin, että kaikissa kaupungin vanhusten hoitopaikoissa olisi ainakin yksi kummiyhdytys. -Kulttuuriluotsien osalta kehitetään ja kasvatetaan vapaaehtoistoimintaa.	-Kulttuuripalvelut/ kulttuurinen vanhustyö	2020	Vapaaehtoisten, kummien ja asiakkaiden määrä, käyntikerrat, palaute
Liikunta- ja puistoluotsitoimintojen kehittäminen	-Liikuntaluotsi on tulossa -Puistoluotsitoimintaa kehitetään ja puistoluotsi voisi ohjeistaa ikäihmisiä viheralueiden, puistojen ja istutusten hoidossa tietyillä tarkoituksien varatuilla alueilla	-Liikuntapalvelut	2020	-Liikunta- ja puistoluotsit ole-massa
Kaikukortti*	-Kaikukortin käyttöönotto -Kaikukortin jakaminen ikäihmisille ja tästä huolehtivan tahon varmistaminen	-Kulttuuripalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut	2020	-Käytössä kyllä/ei, korttien määrä, käyttöaktiivisuus, palaute/käyttäjäkokemus

Kirjaston välinelainaamo	-Kirjaston kattavan välinelainaan mon tarjonnan markkinointi ikäihmisille	Kirjastopalvelut	2020-	Markkinointitoimenpiteitä suoritettu osana ikäihmisille suunnattua muuta tiedottamista
Ulkokuntosalit*	-Ulkokuntosalien määrän lisääminen ja nykyisten ulkokuntosalien parantaminen myös ikääntyneiden tarpeet huomioiden -Ikäihmisille tarjotaan ohjausta ulkokuntosalilaitteiden käyttöön	-Liikuntapalvelut -Sosiaali- ja terveyspalvelut -3. sektorin toimijat	2020-	Investointimäärärahat

*) Vaasan kaupungin kulttuuri- ja liikuntaohjelmasta 2020-2025 (ulkokuntosalit –toimenpidettä muokattu ikäystävällisyyden näkökulmasta)

**) Kortilla yli 16-vuotiaat vaasalaiset, joilla on taloudellisesti tiukka tilanne ja asiakkuus jonkun korttia jakavan sote-toimijan piirissä, pääsevät maksutta moniin kaupungin kulttuuri- ja liikuntapalveluihin.

8.1.4. Sosiaali- ja terveyspalvelut

Tavoite	Toimenpide	Vastuutahot	Aika- taulu	Mittarit
Kotihoitoon kehittäminen	-Kotihoitoa kehitetään kohti kokonaisvaltaista kotipalvelua, jossa turvataan hyvä ja turvallinen arki -Kotihoidon lisääminen ja hoitajien rekrytoinnissa varmistetaan aina soveltuvuus alalle -Hoitajapulaan etsitään ratkaisua eri keinoin	-Sosiaali- ja terveyspalvelut/Koti- ja laitoshoito	2020-	-Vanhusneuvoston, muiden sidosryhmien ja asiakkaiden palaute
Ikääntyneiden tehostettu palveluasuminen	-Palveluasumisen kilpailutuksessa huomioitava yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja itsemääräämisoikeus -Palvelutalojen valvonta ja toiminnan kehittäminen -Riittävän paikkamäärän ennakointi	-Sosiaali- ja terveyspalvelut/Koti- ja laitoshoito	2020-	-Kehittämistoimet -Tehostetun palveluasumisen paikkamäärä -85+ -vuotiaiden määrän kehitys
Palveluiden kottuhintaisuus	-Terveyskeskusmaksujen poistaminen 65 vuotta täyttäneiden osalta -65 vuotta täyttäneiden osalta poistettu taloudellisia esteitä kaupungin palveluiden käytössä	-Sosiaali- ja terveyspalvelut/Terveyspalvelut	2020-	-Terveyskeskusmaksut poistettu 65-vuotta täyttäneiden osalta -Esimerkkejä taloudellisten esteiden poistamisesta
Terveydenhuolto	-Perusterveyshoidon, kotisairaanhoidon sekä mielenterveys- että päihdehoidon parantaminen -Suuhygieniassa hoidon tarpeen selvitys maksutomaksi,	-Sosiaali- ja terveyspalvelut/Terveyspalvelut	2020-	-Kehittämistoimet

	-Hoitoketjujen sujuvuuden parantaminen ja jo- notusaikojen lyhentäminen			
Alvar-kuvapuhelin- palvelun kehittäminen	-Kotihoidon ja Ikäkes- kuksen asiakkaat saavat kotihoitoa palveluja, vi- riketoimintaa, toiminta- kykyä ja kuntoutumista edistävää toimintaa sekä entistä laajempaa kir- jon muita palveluja (esim. kulttuuria) kuva- puhelinpalvelun kautta -Alvar-laitteiden määrää lisätään jatkuvasti	-Kotihoito, Ikäkeskuk- sen viriketoiminta, fy- sioterapia ja geriatrian poliklinikka	2020-	-Asiakastytytyväisyys- ja palaute -Erilaiset fyysisen toi- mintakyvyn kehittä- mistä mittaavat testit
Hyvinvointia- ja terveyttä edistävät (HyTe) käynnit 80 vuotta täyttävälle, jotka eivät ole säännöllisten pal- veluiden piirissä.	-Arvioidaan asiakkaan hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ja tue- taan kotona selviyty- mistä ja asumista, oh- jausta ja neuvontaa pal- veluista. Koti- tai vas- taanottokäynti. -Lähetetään kutsut ja ky- selykaavakkeet kotiin ja asiakas itse varaa ajan halutessaan. Maksutto- mia.	-Sosiaali- ja terveys- palvelut/Terveys-pal- velut	2020-	-Toimenpide toteu- tettu
Terveystapaamiset 70 vuotta täyttä- ville, jotka eivät ole säännöllisten pal- veluiden piirissä.	-Kartoitetaan asiakkaan terveydentilaa, hyvin- vointia ja toimintakykyä, annetaan ohjausta ja neuvontaa palveluista. Hoitajan ja fysiotera- peutin tapaaminen. Vas- taanottokäynti. Lähetet- tään kutsut ja kyselykaa- vakkeet kotiin ja asiakas itse varaa ajan halutes- saan. Maksuttomia.	-Sosiaali- ja terveys- palvelut/Terveys-pal- velut	2020-	-Toimenpide toteu- tettu
Hyvinvointia- ja terveyttä edistävät (HyTe) käynnit ter- veysaseman kautta ohjatuille yli 65- vuotiaille, jotka ei- vät ole säännöllis- ten palveluiden pii- rissä.	-Kartoitetaan asiakkaan terveydentilaa, hyvin- vointia ja toimintakykyä, annetaan ohjausta ja neuvontaa palveluista. - Hoitajan ja fysiotera- peutin tapaaminen. Koti- tai vastaanotto- käynti.	-Sosiaali- ja terveys- palvelut/Terveys-pal- velut	2020-	-Toimenpide toteu- tettu
Lakisääteiset ja maksuttomat omaishoitajien ter- veystarkastukset	-Omaishoitajien terveys- tarkastukseen kutsutaan kirjeitse omaishoitosis- muksen tehneet omais- hoitajat, jotka ovat toi- mineet 2 vuotta omais-	- Sosiaali- ja terveys- palvelut/Terveyspalve- lut	2020-	-Toimenpide toteu- tettu

	hoitajana. Terveystar- kastus on maksuton ja vapaaehtoinen.			
Ikäihmisten kun- toutusta kehi- tään ja lisätään	-Kuntoutushenkilöstön määrää lisätään -Kuntoutustoimintoja ja -tiloja kehitetään	-Sosiaali- ja terveys- palvelut/Koti- ja laitos- hoito	2020-	-Toimenpide toteu- tettu
Prosenttiperiaate (liikunta- ja kulttuu- riohjelma)	-Laajennettu prosentti- periaate aktiiviseen käyttöön sosiaali- ja ter- veyspalveluissa	Sosiaali- ja terveys-pal- velu	2020	-%-periaatteen toteu- tuminen, toteutunut toiminta, euromäärä
Ikääntyneiden toi- minta-kyvyn ylläpi- täminen ennaltaeh- käisevillä toimilla ja syрjätymisen sekä yksinäisyyden eh- käisy	-Lisätään ja kehitetään ennaltaehkäiseviä toi- mintoja -Tarjotaan helposti saa- vutettavissa olevia pal- veluita tukemaan toi- mintakykyä ja tarjoa- maan elämään sisältöä, kuten esim. päivätoi- minta, virikepalvelut, lii- kuntapalvelut, vapaaeh- toistyön tuki- ja tilapal- velut, kumppanuus- ja vapaaehtoistoiminta, nettipiste, palveluneu- vonta, vanhussosiaali- työn palvelut -Ikääntyvät maahan- muuttajat ja heidän kieli- ja kulttuuri-rajoit- teensa huomioidaan -Vapaaehtoistyön kei- noin tarjotaan merkityk- sellisyyden kokemuksia ja lisätään ikääntyneiden osallisuutta omaan elä- määnsä. Toiminnan markkinointi ja koulutuksen järjestä- minen	-Sosiaali- ja terveyspal- velut/Koti- ja laitos- hoito, ikäkeskus -3. sektorin toimijat	2020-	-Asiakastytytyväisyyssky- selyt ja asiakkaiden vä- hentynyt terveyskes- kuksen päivystyspalve- luiden käyttö
Erityisryhmiin kuu- luvat ikääntyneet huomioidaan pal- velutarjonnassa	-Huomioidaan ikäänty- vien mielenterveys- ja päihde-ongelmaisten sekä vammaisten ja ke- hitysvammaisten palve- lutarpeet entistä parem- min	-Sosiaali- ja terveys- palvelut/Horisontti	2020-	-Kehittämistoimenpi- teet
Lähi- torit/ hyvinvointikeskuk- set	-Tilat/alueet, joihin kes- kitetään palveluita, ta- pahtumia sekä neuvon- taa -Tilojen tarjoaminen ta- pahtumille -Aktiviteettien kohtuu- hintaisuus -Hyödynnetään Vuori- keskusta ja Eläkeläisten toimintakeskusta esim.	-Sosiaali- ja terveyspal- velut/Koti- ja laitos- hoito ja Terveyspalve- lut	2020-	-Aktiviteettien käyttö- aste

	vähän käytetyssä toimitus- tohuoneessa voisi olla palveluneuvontaa			
Ikäystävälliset turvallisuus-suunnitelmat	-Kaupungin turvallisuus-suunnitelmissa tulee huomioida ikäihmisten heikkoudet ja heidän kyvyt selviytyä usein vain työikäisiä varten laadituista järjestelmistä -Kaupungin tekeillä olevaan hyvinvointisuunnitelmaan sisältyy Vaasan turvallisuussuunnitelma, jossa ikäihmiset ovat yhtenä kohderyhmänä	-Turvallisuus-koordinaattori	2020-	-Turvallisuussuunnitelman päivittäminen ikäystävällisyyden näkökulmasta

8.1.5. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu	Mittarit
Asiakasraadit/toriraadit	-Asiakas/asukaskokemuksen hyödyntäminen kaupungin/palvelujen kehittämisessä.	- Sosiaali- ja terveyspalvelut/Koti- ja laitos-hoito	2020-	Raatien ja niiden osallistujien määrät Osallistujien kokemus vaikuttamis- mahdollisuuksistaan
Vanhusneuvostotoiminta	- Luodaan systemaattisia tapoja, joilla vanhusneuvosto voi vaikuttaa ikäihmisiin liittyviin suunnitelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa - Vanhusneuvoston edustajalle osallistumis- ja puheoikeus lautakuntien kokouksiin - Vanhusneuvostolle tieto suunnitelmien laatimisen aloittamisesta sekä niiden aikataulusta ja laatijasta	- Keskushallinto, sosiaali- ja terveyspalvelut, sivistystoimi ja tekninen toimi	2020-	Tavat ja kertojen määrä, kun vanhusneuvostoa on pyydetty vaikuttamaan ikäihmisiin liittyviin suunnitelmiin Kertojen määrä, kun vanhusneuvostoa on pyydetty vaikuttamaan ikäihmisiin liittyviin suunnitelmiin, kun vaikuttaminen on vielä mahdollista Vanhusneuvoston vuosikertomus
Vanhusasiamies	-Asiamies valvoisi, neuvoisi ja tiedottaisi ikäihmisten palveluista sekä ajaisi ikäihmisten asioita.	-Sosiaali- ja terveyspalvelut -Keskushallinto	2019-	Vanhusasiamiehen toimi perustettu

8.1.6. Tiedonvälitys ja digitalisaatio

Tavoite	Toimenpide	Vastuutahot	Aika- taulu	Mittarit
Ikäihmiset ovat tietoisia heille kuuluvista palveluista ja asioista, tieto on helposti saatavaa ja selkeää	-Esitteet, tiedotteet paperilla yhteispalveluiden, kirjastojen, ikäihmisten ja soten palvelupisteiden kautta, myös kotihoidon työntekijöiden kautta ja asukaslehden välissä. -Muut kanavat tavoittaa ikäihmiä ovat esim. nettisivut, somekanavat ja myös palveluneuvojien kautta. -Aiheet esim. turvallisuus, tärkeät puhelinnumerot, kohderyhmän palvelut, senioribussiaikataulut -Viestinnässä huomioidaan isot kirjaisinkoot, värikontrastit, muut visuaaliset elementit.	-Soten, liikunnan, kulttuurin ja kirjaston palveluntuottajat -Teesen kuljetuspalvelut -Kolmannen sektorin toimijat -Ikäkeskuksen vanhus-sosiaalityö ja soten palveluneuvojat -Kotihoito -Viestintä	2020-	Asiakaspalaute Palveluiden käyttäjämäärät, jos tavoite si-dottu viestintään
Selkeä kieli palvelee kaikkia	-Selkeä kieli viestinnässä, päätöksissä ja kaikessa vuorovaikutuksessa palvelee sekä ikäihmiä, maahanmuuttajia, vammaisia ja ihan kaikkia. -Parannetaan kielen selkeyttä koko kaupunki-organisaatiossa kouluttamalla ja "valistamalla".	-Henkilöstöpalvelut -Viestintä -Hallinto ja asiointi (uusi palvelualue) -Esteettömyyskoordinaattori -Neuvostot -Kaikki toimialat	2020-	Asiakaspalaute Myös ulkopuolinen testaus mahdollista
Saavutettavat ja esteettömät digitaaliset palvelut ja verkkosisällöt	-Laaditaan toimintasuunnitelma kaupungin sähköisten palveluiden ja verkkosisältöjen osalta saavutettavuus-vaatimusten perusteella. -Linjataan, ohjeistetaan ja koulutetaan saavutettavuusasiat kaupunkiorganisaatiossa. -Avustukset laitehankintoihin	-Esteettömyyskoordinaattori -Tietohallinto -Viestintä -Asiakirjahallinto -Hankinta -Toimialat	2020-	Asiakaspalaute Saavutettavuuden nykytila-analyysi ja sen paranemisen arviointi
Digikoulutus ja – palvelut	-Ikäkeskuksen nettipiste Senjor -Pohjanmaan digitukipilotti / digitukiverkosto -Vaasa-opiston kurssit ja nettikahvila -Datero Erityisryhmien TVT-keskus -Eläkeläisyhdistysten digituki -Pohjanmaan yhdistykset ry:n digikurssit/opastukset -Ikäihmisten digikoulutuksista tiedottaminen	-Sosiaali- ja terveyspalvelut -Sosiaali- ja terveyspalvelut, Pohjanmaan liitto ja Vaasan sairaanhoitopiiri -Vaasa-Opisto ja Arbis -Datero ry -Eläkeläisyhdistykset -Pohjanmaan yhdistykset ry	2019-	Kuvaukset toiminoista, osallistujamääristä, palaute

8.1.7. Kolmas sektori/ hankkeet

Tavoite	Toimenpide	Vastuutahot	Aika- taulu	Mittarit
Eläkeläisyhdistysten toiminnan tukeminen	-Vaasan kaupungin avustukset yhteisöille -Hakulomakkeen ja -ohjeiden parantaminen, hakukriteerien selkeyttäminen -Ikäihmisten yhdistykset voivat käyttää maksutta Eläkeläisten toimintakeskuksen sekä Vuorikeskuksen tiloja	-Keskushallinto -Ikäkeskus	2020-	-Avustukset ikäihmisten yhdistyksille, heille suunnatuille hankkeille
Eläkeläisyhdistysten ja muiden ikäihmisten yhdistysten toiminta Eläkeläisten toimintakeskuksella	-Yhdistykset tekevät eläkeläisten edunvalvontaa, tiedottavat jäseniään ajankohtaisista asioista, järjestävät harrastusryhmiä, virkistystoimintaa ja ystävätoimintaa sekä vierailevat palvelutaloissa. -Yhdistysten toiminta tukee ikäihmisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ja hyvinvointia, lisää yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä.	-Eläkeläis-yhdistykset -Ikäihmisten yhdistykset -Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattori	Jatkuva toiminto	-Toiminnan laatu ja määrä
Kumppanuusyhdistykset ja kumppanuustoiminta	-Vaasalaisten yhdistys- ja projektitoimijoiden sekä Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen yhteistoimintaa ikääntyvän väestön tukemiseksi, tukee mm. ikääntyvän väestön tiedonsaantia -Kumppanuusyhdistykset järjestävät vertaistukea potilaille ja omaisille sekä tiedottavat ikäihmisiä sairauksista ja terveyden ylläpidosta	-Kumppanuus-yhdistykset -Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön koordinaattori	Jatkuva toiminto	-Toiminnan laatu ja määrä
Vaasan Setlementin ikäihmisten toiminnot	-Harrastus- ja keskustelukerhot, retket ja yhteiset teatteri-illat, juhlat ym. virkistystoiminta, ikäihmisiä kiinnostavat luennot ja teemapäivät, ilmainen verenpainemittaus (1xkk), mahdollisuus ostaa lounasta (arkipäivisin), asuntoja eläkeläisille (yhdessä Vaasan kaupungin kanssa).	-Vaasan Setlementti-yhdistys ry	Jatkuvat toiminnot	-Toimintojen jatkuminen
Folkhälsanin ikäihmisten toiminnot	-Fyysiset ryhmät -Sosiaaliset ryhmät miesten ja naisten kahvilat sekä internettreffit -Kolmannen iän keskusteluryhmät tuleville ja uusille eläkeläisille, työelämästä eläkeläisen elämään – elämälle uusi tarkoitus ja sisältö -Tukipalvelut omaishoitajille ja omaisille -Vapaaehtoistoiminta: Senioreita, jotka haluavat jakaa aikansa, kokemuksensa ja osaamistaan, tarvitaan eri tehtävissä, kuten mm. seniorit koulussa, polkupyöräpilottit, ryhmänjohtajat sekä vierailujen ja kävelyn ystävät. -Projektin Matka Digitaliaan/Resan till Digitalien (2018-2021) -Projektissa Kokemusmentorit omaishoitajille/ Erfarenhetsmentorerna för närstående vårdare (2018-2020) koulutetaan entisiä omaishoitajia, jotka tarjoavat eri muotoista ystävätukea nykyisille omaishoitajille -Toiminnan kielenä on ruotsi.	-Folkhälsan/Vaasan toiminnot	2020-	-Toimintojen jatkuminen

Keikka-apu	-Keikka-apu on yli 65-vuotiaille, maahanmuuttajille, pitkäaikaissairaille ja äkillisesti vammautuneille suunnattua vapaaehtoistyötä Vaasan seudulla. POHY ry kouluttaa Keikka-auttajia sekä järjestää vapaaehtoisia jatko-koulutuksia.	-Pohjanmaan yhdistykset ry (POHY)	Jatkuva toiminto	-Toiminnan jatkuminen, vapaaehtoisten ja asiakkaiden määrä
OLKA-toiminta	-OLKA on koordinoitua vapaaehtois- ja järjestötoimintaa sairaalassa. Toiminnan tavoitteena on tarjota potilaille ja heidän läheisilleen kiireetöntä kohtaamista sekä antaa tukea sairauteen sopeutumisessa.	-Pohjanmaan yhdistykset ry (POHY)	2019-	-Toiminnan jatkuminen
Pohjanmaan Muistiluotsin toiminnot	-Pohjanmaan Muistiluotsi on asiantuntija- ja tukikeskus, jonka kohderyhmään kuuluvat muistisairaat sekä heidän omaisensa ja läheisensä. Pohjanmaan Muistiluotsin toiminta koostuu asiakastyöstä (mm. neuvonta ja ohjaus, ryhmätoiminta, isommat tilaisuudet ja tapahtumat), vapaaehtoistoiminnasta (Muistikaveritoiminta Pohjanmaan mallilla, kokemuskertojatoiminta) sekä vaikuttamisesta ja verkottumisesta. Pohjanmaan Muistiluotsi on osa valtakunnallista Muistiluotsiverkostoa.	-Pohjanmaan Muistiluotsi	Jatkuva toiminto	-Toimintojen jatkuminen
Punaisen Ristin ikäihmisten toiminnot	-Kultaisen iän kerho, Naisten ryhmä, Terveyspiste ja Ystävä-välittäjä	-Punainen Risti, Vaasan suomalainen ja ruotsalainen osasto	Jatkuvat toiminnot	-Toimintojen jatkuminen

8.2 Vanhusneuvoston arvio suunnitelman / tavoitteiden riittävyydestä

Vaasan vanhusneuvosto pitää hyvänä, että suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi on tehty ja se käy kaupunginvaltuuston käsittelyssä. Vasta sen jälkeen, kun suunnitelma ja tavoitteet on hyväksytty kaupungin päättävissä elimissä, voidaan olla tyytyväisiä tehdyn työn tuloksiin. Suunnitelman laadintaa ei kannata siirtää myöhemmäs mahdollisen hyvinvointikuntayhtymän tulon takia, koska tulosta ei ole varmuutta.

Vanhusneuvosto kokee, että suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi keskittyy paljon nykytilanteen kuvaamiseen. Neuvoston mielestä suunnitelman tulisi sisältää hallintokuntien tavoite-/toimenpideohjelman lisäksi laajempia ja pidemmän aikavälin linjauksia. Toimenpideohjelmassa tulisi olla myös määrällisiä tavoitteita ja tavoitteilla olisi hyvä olla tarkempi aikataulu. Ohjelman mittareihin toivotaan selkeämpää ilmaisua. Vanhusneuvosto pohtii, ovatko kaupungin toimialat sitoutuneita suunnitelman toimenpiteisiin.

Vanhusneuvosto toivoo, että suunnitelmassa esiteltäisiin palvelurakenne, palvelutuottajat ja vastuutyöntekijät sekä kerrotaisiin enemmän arvoista, laatusuosituksista sekä Vähänkyrön osuudesta. Maahanmuuttaja- ja seksuaalivähemmistöt tulisi myös huomioida suunnitelmassa.

Vanhusneuvosto huomauttaa, ettei suunnitelman maininta toteudu sen osalta, että Vaasan vanhusneuvostolla olisi mahdollisuus osallistua kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, elinympäristön, osallisuuden, asumisen sekä ikääntyneen väestön tarvitsemien palvelujen kannalta jo asioiden suunnitteluvaiheessa. Vanhusneuvosto huomioidaan harvoin suunnitteluvaiheessa ja lausuntoja suunnitelmista kysytään harvoin.

Suunnitelman toivotaan olevan saatavilla myös paperiversiona niille ikäihmisille, joilla ei ole laitteita tai osaamista lukea suunnitelmaa internetin kautta. Paperiversio suunnitelmasta voisi olla saatavilla esimerkiksi Kansalaisinfosta, palvelutaloista ja Eläkeläisten toimintakeskuksesta.

Vanhusneuvostoa huolettaa erityisesti heikoiten pärjäävien ikäihmisten toimeentulo, jatkuva säästäminen, hoitajapula sekä heikentääkö mahdollisesti tuleva hyvinvointikuntayhtymä vaasalaisia peruspalveluita ja ennaltaehkäiseviä(Ikäkeskuksen) palveluita, jotka suhteessa moneen kuntaan ovat kuitenkin hyvät.

Vanhusneuvosto luottaa siihen, että hallintokuntien tavoite-/toimenpideohjelmalla voidaan tehostaa ja kehittää sekä toteutumisen aikatauluja tarkentaa syksyllä 2020 alkavalla kierroksella, jossa käsitellään ohjelman toteutumista ja arviointia yhdessä vastuutahojen kanssa.

9. SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

9.1. Suunnitelman voimassaolo ja päivitys

Vanhuspalvelulain mukainen suunnitelma laaditaan valtuustokausittain ja sen hyväksyy kaupunginvaltuusto. Koti- ja laitoshoidon kehittämissuunnittelija valmistelee ja päivittää yhdessä koti- ja laitoshoidon johtajan kanssa suunnitelmaan tulevat asiat. Suunnitelma tarkistetaan valtuustokausittain.

Ohjelman seurannan ja arvioinnin tarkoituksena on tukea suunnitelman toteutumista. Seuranta ja arviointi kohdistetaan asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen sekä saavutettujen tavoitteiden vaikutuksiin. Vanhusneuvosto ottaa kantaa suunnitelman tavoitteiden riittävyyteen ja kehittämiseen.

Julkisuus Suunnitelma on julkinen ja se löytyy sähköisenä versiona kaupungin internet-sivuilta.

